

LAGUTSKOTTETS BETÄNKANDE nr 20/1981-82 -
med anledning av landskapsstyrelsens meddelande till landstinget angående revision av lagstiftningen rörande Ålands självstyrelse.

Landstinget har inbegärt lagutskottets utlåtande med anledning av nämnda meddelande. Utskottet har i ärendet hört talmannen Olof Jansson, landshövdingen Martin Isaksson, lagberedningschefen Christer Jansson, landskapsveterinären Rolf Vennström, landskapsagronomen Göthe Larpes, fiskeriintendenten Carl Storå, universitetslektorn Olof Erland, t.f. utvecklingssekreteraren Dag Boman, distriktsingenjören Sven-Olof Lindfors, postdistriktschefen Torsten Wikstrand, teledistriktschefen Helmer Ugård, arbetarskyddsinspektören Lars-Erik Sandberg, verkställande direktören för Ålands redarförening Justus Harberg, verkställande direktören för Ålands handelskammare Rolf Granlund, ombudsmannen Ludvig Lönnroth vid Finlands sjömansunion, sekreteraren Kurt Gustafsson vid Finlands fackföreningars centralförbund (FFC), ordföranden för Ålands fackliga landskapsorganisation Guy Smeds, ordföranden Sven Karlsson och styrelsemedlemmen Karl-Erik Grahm från Ålands producentförbund, direktören Sigvard Helin, direktören Bjarne Olofsson, direktören Roger Rothberg, bankdirektören Göran Fagerlund, direktören Johan Dahlman, platschefen Mauno Pussinen, apotekaren Fjalar Grönberg samt professorn Atle Grahl-Madsen.

Utskottet företog i mars en studieresa till Färöarna för att närmare bekanta sig med dess autonomi, varvid utskottet sammanträffade med representanter för Färöarnas lagting och landsstyrelse samt med riksombudsmannen.

Under hela den tid utskottets arbete pågått har ersättarna deltagit i utskottets sammanträden. Utskottet har vidare på grund av arbetets omfattning till sitt förfogande haft två sekreterare. Utskottet får i ärendet värdsamt anföra följande.

Utskottet har utgående från landskapsstyrelsens meddelande till grund för sin behandling av ärendet lagt det betänkande som avgavs av den parlamentariska kommittén för revision av självstyrelselagen (AUS 1981:7) i november 1981. Utskottet har härvid

detaljgranskat kommittébetänkandet och tagit ställning till de olika paragraferna och detaljmotiveringarna till dem. Den parlamentariska kommitténs betänkande kallas nedan kommittébetänkandet eller 1981 års betänkande (förkortat PRK). Utskottet har i vissa fall anställt jämförelser med det betänkande som avgavs av 1972 års kommitté för revision av självstyrelselagen (AUS 1978:9), vilket nedan kallas 1978 års betänkande.

Utskottet har, där inte annat anges, omfattat kommitténs betänkande såväl vad gäller reformens allmänna målsättning som dess genomförande. De motiveringar och kommentarer som utskottet anför skall ses mot bakgrunden av vad som förts fram i kommittébetänkandet. Utskottets avsikt har varit att kommentera och avge egna motiveringar huvudsakligen i de fall där utskottet har gjort avvikelser från betänkandet. I anledning härav har texten hållits kortfattad och för ett större sammanhang hänvisas till relevanta delar i kommittébetänkandet.

Lagstiftningen.

Kommittén föreslår i sitt betänkande en betydande utvidgning av självstyrelsens behörighetsområde. I 10 § anges de rättsområden där lagstiftningsbehörigheten efter lagens ikraftträdande skulle tillkomma landstinget. Lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten i fråga om nyttillkomna rättsområden skulle enligt förslaget överföras till landskapets myndigheter vid lagens ikraftträdande, med undantag av vissa i 53 § närmare angivna områden, för vilka en längre övergångstid ansetts behövlig.

Utskottet har ytterligare önskat betona den nya självstyrelselagens karaktär av ramlag genom vissa omarbetningar av 10 och 20 §§ samt övergångsbestämmelserna. En huvudprincip skulle härvid vara, att de flesta nya rättsområdena skulle överföras till landskapet i den takt landstinget finner ändamålsenlig. Landstinget skulle härvid kunna besluta att överta ett område i dess helhet eller enbart delar därav. Genom förslaget ges möjlighet till grundligare förberedelser och utredningar i varje enskilt fall före ett övertagande. Systemet skulle även skapa förutsättningar för ett brett politiskt samförstånd före övertagande av nya områden.

Utskottet föreslår sålunda att de under 10 § 1-20 punkterna näm-

da rättsområdena omedelbart vid lagens ikraftträdande skulle hänföras till landskapets behörighet. De flesta av dem är sådana som redan nu underlyder landskapets lagstiftning och administration men även en del nya områden ingår, exempelvis användningen av landskapets flagga som handelsflagga i vissa fall, namnlagstiftningen och viss näringslagstiftning.

I fråga om de under 10 § 21-34 punkterna nämnda rättsområdena föreslås att lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten principiellt sett tillerkänns landskapet. Förverkligandet härav skulle dock enligt de bestämmelser som föreslås ingå i 57 § bli beroende av att landstinget i varje enskilt fall antar en särskild lag om överförande av rättsområdet i fråga. Härvid skulle en övergångstid om minst ett år tillämpas. Fram till dess landskapslagstiftning på området utfärdas skulle sålunda rikslagstiftningen jämte däri gjorda ändringar tillämpas på Åland och förvaltningen handhas av rikets myndigheter.

Bland de rättsområden, för vilka ett sådant övergångsförfarande nu föreslås, ingår även sådana som redan enligt gällande självstyrelselag delvis ankommer på landskapet, såsom socialvård, närings- och yrkesverksamhet samt viss arbetslagstiftning. Utskottet föreslår här genom ett särskilt stadgande i 56 § att rättsområde som redan nu hänförs sig till landskapets lagstiftnings- och förvaltningsbehörighet kvarblir inom landskapets behörighetsområde även efter den nya lagens ikraftträdande.

Utskottet har föreslagit att vissa av de rättsområden som enligt kommitténs åsikt borde överföras till landskapets behörighetsområde fortsättningsvis skulle kvarbli under rikets lagstiftning och förvaltning, exempelvis utövande av yttrandefriheten, affärsbokföringen samt telefon- och telegrafväsendet. Utskottets motiv för dessa ställningstaganden finns närmare angivna i detaljmotiveringarna. I anslutning till de rättsområden vilka föreslås ingå i 20 § och sålunda underlyda rikets lagstiftande och förvaltande organ har utskottet ändå beaktat möjligheten att vissa av dessa områden i ett senare skede överförs till landskapets behörighetsområde. Ett sådant överförande skulle ske genom en särskild av riksdagen i vanlig ordning stiftad lag vilken tillkommit med landstingets samtycke. Förslaget beaktar enligt utskot-

tets mening såväl rikets som landskapets berättigade intressen inom ifrågavarande rättsområden (20 § 1 mom. 17-29 punkterna). Utskottet konstaterar samtidigt att dessa områden är av sådan karaktär att ett övertagande knappast kan bli aktuellt inom någon snar framtid. Med hänsyn till att den nu föreslagna självstyrelselagen är avsedd att tillämpas för lång tid framåt samt att ändringar endast sällan aktualiseras, anser utskottet att förslaget bör ge tillräckliga möjligheter för landskapet att i en framtid överta behörigheten även inom dessa områden, om så bedöms ändamålsenligt.

Kommittén anför i 10 § 1 mom. 29 punkten att lagstiftningsrätten beträffande område som inte hittills förutsetts i lagstiftningen generellt skulle tillkomma landstinget. Utskottet föreslår att det system som tillämpas i nu gällande självstyrelselag även i fortsättningen skulle bli gällande. Nytt rättsområde skulle sålunda hänföras antingen till landskapets eller rikets behörighet utgående från de allmänna grundsatserna om kompetensfördelningen mellan landskapet och riket utan att någondera parten ges principiell företrädesrätt (10 § 1 mom. 35 punkten samt 20 § 1 mom. 29 punkten).

Utskottet har ägnat särskild uppmärksamhet åt två av kommitténs förslag, vilka kommit att stå i centrum för de allmänna diskussionerna om revisionsförslaget. I kommittébetänkandets 7 § 4 mom. föreslår utskottet ett tillägg enligt vilket bröstarvingars rätt att trots avsaknad av hembygdsrätt få besitta fast egendom som förvärvats genom arv inte skulle kunna inskränkas genom landskapslag. Förslagets 10 § 27 punkt har omarbetats så att förslaget om möjlighet att lagstifta om tvångsinlösen av fast egendom har uteslutits. Skälen härför framgår närmare ur detaljmotiveringen. För att trygga användningen av odlingsmark och skog i produktivt bruk föreslås i stället i första hand möjligheter att förelägga vite och i andra hand skyldighet att upplåta området på arrende. Bestämmelserna om vite och upplåtande på arrende har vidare av utskottet föreslagits kunna tillämpas även i fråga om fiskevatten, vars produktionsförmåga inte tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt. Utskottet har förutsatt att mindre, för denna s.k. urproduktion oväsentliga mark- och vattenområden inte skulle komma att inkluderas i en eventuell framtida lagstiftning mot vanhävd.

Förvaltningen

Beträffande förvaltningen är huvudprincipen i gällande lag, i kommitténs betänkande och i utskottets förslag att förvaltningsbehörigheten skall följa lagstiftningsbehörigheten. Avvikelser från denna huvudprincip har införts i 17 respektive 21 §§. Efter som utskottet föreslagit en omdisponering av 10 och 20 §§ har också motsvarande ändringar gjorts i 17 och 21 §§. I 17 § anges närmast angelägenheter som faller under landskapets behörighet men där förvaltningen i vissa avseenden bör ske i samråd med rikets myndigheter. På motsvarande sätt gäller för ärenden som anges i 21 § att förvaltningsbehörigheten i huvudsak ankommer på riket, dock så att viss förvaltning föreslås överförd på landskapsmyndigheterna eller kan utövas först efter samråd med eller samtycke av landskapets myndigheter. Till 21 § har utskottet ytterligare hänfört vissa angelägenheter där det enligt utskottets uppfattning finns ett självstyrelsepolitiskt intresse för landskapets myndigheter att inverka på frågornas handläggning.

Rättsskipningen

Vid sidan av lagstiftning och förvaltning är rättsskipning en av de grundläggande funktionerna i ett organiserat samhälle. Utskottet har särskilt markerat rättsskipningens principiella ställning vid sidan av lagstiftning och förvaltning, vilket framgår av 19 §, 20 § 1 mom. 1 punkten och 25 §. Utskottet har således till denna del frångått kommittébetänkandet, som utgår från att förvaltning i vid bemärkelse även innefattar rättsskipning.

Rättsskipningen har föreslagits huvudsakligen ankomma på rikets organ, förutom sådan förvaltningsrättsskipning som avser tillämpning av landskapslag (19 och 25 §§). Beträffande behörigheten att stifta lagar rörande rättsskipningen har utskottet i samband med förslaget i 20 § 1 mom. 1 punkten rörande statsförvaltningens organisation och funktion ansett att rättsskipningens principiella särställning bör betonas.

I och med att utskottet föreslagit nämnda tillägg till 20 § 1 mom. 1 punkten rörande rättsskipning, utsökning och straffverkställighet skulle förvaltningen av dessa ärenden ombesörjas av rikets myndigheter. I praktiken skulle handläggningen försiggå

på samma sätt som i dag, nämligen myndigheten tillämpar landskapslag där sådan är tillämplig och i övrigt rikslag.

Hushållningen

I kommitténs förslag till utformning av 5. kap. är huvudprincipen att beslut beträffande beskattningen i landskapet fattas genom landskapslag. Slutmålet är att den nuvarande statsskatten helt och hållet skall ersättas med landskapsskatter, det s.k. skede II. I övergångsbestämmelserna beskrivs hur beskattningen skulle verkställas under ett övergångsskede, det s.k. skede I. I betänkandets 55 § föreslås sålunda att i fråga om beskattningen skall tillämpas de i riket vid varje särskild tidpunkt gällande bestämmelserna med beaktande av vissa undantag. Detta förhållande är avsett att gälla tills landstinget genom landskapslag utfärdar särskilda bestämmelser beträffande beskattningen.

Utskottet har för sin del ansett att huvudprincipen för landskapets hushållning tillsvidare bör vara den att rikets skattelagar skulle gälla i landskapet och att skatterna skulle uppbäras för landskapets räkning. Uppbörden och förvaltningen i allmänhet skulle således ankomma på riksmyndigheterna, men de uppburna skatterna skulle stå till landstingets förfogande.

Från denna huvudprincip har föreslagits vissa viktiga undantag. För det första skulle skatter och avgifter av helt nytt slag inte få upptas i landskapet utan landstingets samtycke. För det andra skulle landstinget ha behörighet att besluta om vissa särskilda slag av skatter om vilka landstinget delvis redan i dag kan besluta. För det tredje har föreslagits att landstinget skulle ha behörighet att besluta om mindre avvikelser från gällande beskattningsgrunder, där Ålands särskilda status och ekonomiska struktur det påkallar. För det fjärde skulle landskapet ha en allmän beskattningsrätt vid sidan av den som utövas av staten. De två förstnämnda undantagen ingår även i kommitténs betänkande.

I likhet med kommittén har utskottet omfattat tanken att landstinget genom landskapslagstiftning kunde helt eller delvis överföra också rätten att stifta skattelagar för Åland till landskapets behörighetsområde samt därefter också inleda sådant lagstiftningsarbete. En grundläggande förutsättning för en välfungerande autonomi

och av väsentlig betydelse för strävandena att åstadkomma en för det autonoma området och dess befolkning anpassad ekonomisk utveckling och ett ekonomiskt framåtskridande bör anses vara att rätten till egen skattelagstiftning åtminstone till nödvändiga delar tillkommer det autonoma området. De ovannämnda undantagen från rikets beskattningsrätt i landskapet kan ses som ett första steg mot en utvidgad behörighet att besluta om beskattningen.

I förhållande till kommittébetänkandet har utskottet omdisponerat förslagen så att bestämmelserna som rör skede I (landskapets rätt att förfoga över skattemedlen) inleder kapitlet om hushållning. Dessa bestämmelser skulle utgöra grunden för hushållningen efter den nya lagens ikraftträdande. Härfter följer bestämmelser som avser skede II (40 §).

Utskottet föreslår att landstinget genom landskapslag stegvis skulle kunna överta beskattningsbehörigheten, varvid motsvarande behörighet som enligt 32 § tillkommer riket upphör att gälla. I detta avseende påminner förslaget om utskottets förslag beträffande ett stegvis skeende övertagande av lagstiftningsbehörigheten på de områden som nämns i 10 § 21-34 punkterna.

Med hänsyn till de genomgripande förändringar ett övertagande av beskattningen innebär, har utskottet föreslagit särskilda regler härför. Landskapslag om sådant övertagande föreslås obligatoriskt bli vilande över nyval, varefter kvalificerad majoritet (2/3) fordras för antagande av lagen vid den senare behandlingen. Utskottets förslag får ses som en avvägning mellan kommitténs förslag och de åsiktsriktningar som förespråkats en avvisande eller mera avvaktande inställning till övertagande av beskattningsrätten.

Utskottet har i 33 § föreslagit att till landskapet skall årligen överföras en viss andel av vinstmedlen i statens affärsföretag och penninginrättningar samt aktiebolag med statlig majoritet vars verksamhet i väsentlig grad berör landskapet.

Med tanke på överskådligheten har utskottet medtagit hela lagtexten i betänkandet, således även de paragrafer där utskottet inte föreslår några ändringar. Detaljmotiveringarna anføres i omedel-

bar anslutning till varje paragraf. I vissa fall har utskottet inte föreslagit några ändringar i fråga om lagtexten men ändå funnit skäl att anföra vissa synpunkter i detaljmotiveringarna. På grund av de ändringar och tillägg utskottet nu föreslagit har en viss omparagrafering skett i förhållande till kommittéförslaget i lagförslagets senare del. I detaljmotiveringarna har härvid angetts motsvarande paragrafer i betänkandet. Till de delar utskottet inte anfört några kommentarer eller gjort några ändringsförslag har utskottet omfattat kommitténs förslag och motiveringar.

Lagtext jämte detaljmotiveringar.

S j ä l v s t y r e l s e l a g f ö r Å l a n d

I enlighet med Riksdagens beslut, tillkommet på det sätt 67 § riksdagsordningen föreskriver, stadgas med Ålands landstings bifall som följer:

1 kap.

Självstyrelsens grunder.

1 §.

För bevarande av den åländska befolkningens svenska språk och kultur tillkommer landskapet Åland självstyrelse såsom i denna lag stadgas.

I administrativt hänseende är landskapet enspråkigt svenskt.

2 §.

Landskapet omfattar det område som vid ikraftträdandet av lagen om självstyrelse för Åland (124/20) utgjorde Ålands län samt det territorialvatten som omedelbart ansluter sig till sagda område enligt lagen om gränserna för Finlands territorialvatten (463/56).

Utvidgas framdeles rikets område, skall landskapets område på motsvarande sätt anses utvidgat i fråga om

område som gränsar till landskapet. Uppkommer härvid oklarhet beträffande sträckningen av landskapets gräns mot övriga delar av riket, bestäms gränsen med iakttagande av de regler som gäller för bestämmande av gränser i vatten och på land.

Utvidgning av rikets överhöghet i visst avseende utöver territorialgränsen skall gälla för landskapets del i fråga om angelägenheter som faller under dess behörighet. Beträffande gränsdragningen iaktas härvid vad i 2 mom. är sagt.

Utskottet har ansett det motiverat att förtydliga paragrafen så att ingen oklarhet råder om att landskapets territorialvatten redan i dag sträcker sig ut till gränsen för Finlands territorialvatten (Se Tollet o. Ugglas sid. 25). Bestämmanderätten över den ekonomiska zon som gränsar till landskapet har i 3 mom. föreslagits ankomma på landskapet. Utskottet omfattar bestänkandets förslag och vill samtidigt påpeka att rätten till havsbotten och allmänt vattenområde inom landskapet tillkommer landskapet enligt 1 § lagen om rätt till allmänt vattenområde inom landskapet Åland (13/66).

Bestämmanderätten över luftterritoriet tillkommer enligt allmän folkrätt den stat som har överhöghet över territoriet på jordytan. I princip har landskapet ett motsvarande intresse i luften som vid den ekonomiska zonen utanför territorialvattengränsen. I praktiken är dess bestämmanderätt över luftrummet begränsad; området för lufttrafik föreslås ankomma på rikets lagstiftande organ enligt 20 § 20 punkten liksom frågor rörande bevakning av Finlands territorium enligt 20 § 17 punkten. Den senare frågan berör dock i väsentlig grad Ålands ställning som demilitariserat och neutraliserat område. I 1 § 2 mom. förordningen om övervakning av rikets land- och vattenområden samt luftrum (185/63) har Ålands speciella status också beaktats.

3 mom. har omformulerats och förtydligats. Utskottet anser att bestämmelserna i momentet är tillämpliga även i fråga om förhållanden som är gällande när denna lag träder i kraft. Kommitténs 49 § 1 mom. har sålunda överförts hit.

3 §.

Den åländska befolkningen företräds av Ålands

landsting, som utövar den lagstiftande makten. Landstingets ledamöter utses genom omedelbara och hemliga val där rösträtten är allmän och lika för alla röstberättigade.

Landstinget öppnas och avslutas av republikens president, om inte riksombudsmannen för visst fall förordnats utföra uppgiften.

Republikens president har rätt att efter samråd med landstingets talman upplösa landstinget och förordna om nyval.

4 §.

Landskapets styrelse och förvaltning omhänderhas av landskapsstyrelsen och under denna lydande myndigheter.

5 §.

Regeringen företräds i landskapet av riksombudsmannen, som utnämns av republikens president efter överenskommelse med landstingets talman eller, vid förfall för talmannen, av den person som ersätter honom. I händelse samförstånd inte uppnås skall presidenten till riksombudsman utse någon bland fem av landstinget föreslagna kandidater.

Vid förfall för riksombudsmannen, eller då riksombudsmannaämbetet är obesatt, kan republikens president efter överenskommelse med landstingets talman förordna lämplig person att tillsvidare upprätthålla ämbetet.

Uppkommer fråga om entledigande av riksombudsmannen, oaktat han inte anhållit därom, skall landstingets talman höras innan beslut i frågan fattas.

6 §.

För att utföra i denna lag särskilt angivna uppgifter tillsätts ett för landskapet och riket gemensamt organ, benämnt Ålandsdelegationen.

Ordförande i Ålandsdelegationen är riksombudsmannen

eller annan person som efter överenskommelse med landstingets talman förordnats av republikens president. Till ledamöter i delegationen utser landstinget och statsrådet vardera för fyra år i sänder två personer. För ordföranden utses en och för varje ledamot två ersättare. Vid utseende av ersättare äger bestämmelserna rörande utseende av ordförande och ledamöter motsvarande tillämpning.

Utskottet har efter omröstning (3-2) omfattat kommitténs förslag, varvid majoriteten bestått av ordföranden Sune Carlsson samt ledamöterna Bert Häggblom och Roald Karlsson. Minoriteten (vice-ordföranden Eriksson och ledamoten Lindfors) ansåg inte att Ålandsdelegationens mandatperiod skulle vara tidsbunden eftersom delegationen har karaktären av ett opartiskt skiljemannaorgan, jämförbart med en domstol. De åländska representanterna borde i princip tillkomma samma ställning som statsmaktens företrädare i delegationen. Det slutliga avgörandet i den här punkten kunde därför enligt minoritetens uppfattning lämnas till Ålandskommittén.

7 §.

Den som innehar åländsk hembygdsrätt åtnjuter särskilda rättigheter i enlighet med vad nedan stadgas.

Innehav av åländsk hembygdsrätt utgör förutsättning för deltagande i val (uteslutn.) av landstingets ledamöter (uteslutn.) och kommunernas fullmäktige, för utseende av (uteslutn.) övriga förtroendevalda inom landskaps- och kommunalförvaltningen samt för valbarhet till här avsedda uppdrag, såvida inte annat följer av 52 §. Innehav av åländsk hembygdsrätt utgör även förutsättning för rätt att utan inskränkningar utöva näring och yrke i landskapet och för rätt att utan inskränkningar förvärva och besitta fast egendom i landskapet.

Den som åtnjuter åländsk hembygdsrätt är befriad från värnplikt och annan tjänstgöringsskyldighet till staten som anordnas i stället för eller jämsides med värnplikten. Det sagda gäller dock inte den som inflyttat till landskapet från annan ort i landet sedan

han fyllt tolv år och inte tidigare innehaft åländsk hembygdsrätt.

Om de övriga rättigheter och skyldigheter som är anknytta till innehavet av åländsk hembygdsrätt samt om de inskränkningar i rätten att utöva näring och yrke och i rätten att förvärva och besitta fastighet i landskapet som kan gälla för den som inte åtnjuter åländsk hembygdsrätt, stadgas i landskapslag. Bröstarvinges rätt att besitta ärvd fastighet får dock inte inskränkas genom landskapslag. För att beslut om antagande av landskapslag rörande här avsedda inskränkningar skall anses fattat, skall beslutet ha omfattats av minst två tredjedelar av dem som röstat.

Utskottet har efter omröstning (3-2) beslutat omfatta kommitténs förslag om att innehav av åländsk hembygdsrätt skall utgöra förutsättning för rätt att utan inskränkningar utöva näring och yrke i landskapet. Utskottets majoritet (ordföranden Sune Carlsson, vice-ordföranden Eriksson och ledamoten Bert Häggblom) har i likhet med kommittén anført att gränsdragningen mellan anmälningspliktig näring och näring till självförsörjning ofta är svår och att förslaget bäst tryggar det näringsrättsliga skydd den åländska befolkningen redan tidigare genom lag åtnjutit. Inskränkningen i fråga om utövande av yrke avser givetvis inte den verksamhet en yrkesman utövar i egenskap av anställd.

Enligt minoritetens (ledamöterna Lindfors och Roald Karlsson) åsikt borde s.k. näring till självförsörjning (nuvarande näringslagens 7 §) samt utövande av yrke som inte är att jämföras med näringsutövning även i fortsättningen få utövas utan krav på innehav av hembygdsrätt.

De föreslagna ändringarna i 2 mom. är endast av stilistisk eller förtydligande karaktär.

Utskottet har beträffande förslagens 4 mom. främst behandlat möjligheterna att i landskapslag inskränka rätten att varaktigt besitta ärvd fast egendom i sådana fall då arvtagaren inte innehar åländsk hembygdsrätt.

Utskottet har efter omröstning (3-2) förkastat ledamoten Lindfors' förslag om att 7 § 4 mom. skulle utformas i enlighet med hans

reservation till kommittébetänkandet, d.v.s. fast egendom på Åland som tillfallit person genom arv borde undantas från eventuella framtida inskränkningar i rätten att förvärva och besitta fast egendom i landskapet. Förslaget stöddes av ledamoten Roald Karlsson medan kommitténs förslag omfattades av majoriteten bestående av ordföranden Sune Carlsson, viceordföranden Eriksson och ersättaren Olof M.Jansson.

Däremot har utskottet, likaså efter omröstning (3-2), beslutat införa ett tillägg till 4 mom., enligt vilket bröstarvingarsrätt att besitta fast egendom, som förvärvats genom arv, inte skulle kunna inskränkas genom landskapslag. Enligt majoritetens (viceordföranden Eriksson samt ledamöterna Lindfors och Roald Karlsson) uppfattning innebär förslaget en skälig avvägning mellan de två intressen som präglat diskussionerna: å ena sidan principen att fritt få förfoga över egendom som åtkommit genom arv och å andra sidan principen att i största möjliga utsträckning bibehålla jorden i den hemmavarande befolkningens ägo och bruk. Minoriteten (ordföranden Sune Carlsson och ersättaren Olof M.Jansson) omfattade även här kommittébetänkandets förslag.

8 §.

Förvärv och innehav av åländsk hembygdsrätt förutsätter innehav av finskt medborgarskap. För förvärv av hembygdsrätt på ansökan fordras dessutom insikter i svenska språket.

Närmare bestämmelser om insikterna i svenska språket, om grunderna i övrigt samt om sättet för förvärvande och förlust av åländsk hembygdsrätt utfärdas genom landskapslag.

2 kap.

Landskapets behörighetsområde.

L a g s t i f t n i n g

9 §.

Landstinget utövar sin i denna lag tillkommande lagstiftningsrätt genom antagande av landskapslagar för

| landskapet Åland.

Utskottet föreslår att betänkandets 9 § flyttas till 7 kap. innefattande särskilda bestämmelser. Rent systematiskt bör paragrafen inte hänföras till 1 kapitlets bestämmelser om självstyrelsens grunder. I stället föreslår utskottet en ny 9 § som anger hur landstinget utövar sin lagstiftningsrätt. Förslaget motsvarar nuvarande självstyrelselags 13 § 2 mom. En landskapslag innefattar antingen en självständig lagstiftningsakt eller antagande av motsvarande rikslag eller -förordning att tillämpas i landskapet som sådan eller med erforderliga ändringar eller tillägg. Om landstingets budgeteringsrätt stadgas i 31 §.

10 §.

Utöver vad i denna lag i övrigt är stadgat tillkommer landstinget behörighet att med iakttagande av bestämmelserna i 20 § 1 mom. 2 punkten lagstifta när fråga är om

1) landstingets och självstyrelseförvaltningens organisation och funktion;

2) kommunindelningen, kommunernas förvaltning, kommunalbeskattningen;

3) landskapets flagga och andra symboler för landskapet samt användningen av dem i landskapet och på landskapet tillhöriga fartyg, (uteslutn.) på fiske-, nöjes- och därmed jämförbara farkoster vilka är hemmahörande i landskapet samt på i landskapet hemmahörande handelsfartyg i regelbunden linjefart mellan Finland och Sverige;

4) statistik för landskapets behov;

5) tvångsinlösen och tvångsnyttjande av egendom och rättigheter för allmänt behov mot full ersättning samt annat tvångsöverförande för allmänt behov;

6) påföljd vid överträdelse av föreskrift som utfärdats genom landskapslagstiftning, med beaktande av bestämmelserna i 20 § 4 punkten;

7) allmän ordning och säkerhet med de undantag som anges i 20 § 17 och 26 punkterna;

- 8) undervisningsväsendet, kultur och idrott;
- 9) släkt- och förnamn;
- 10) fornminnen;
- 11) arkiv-, biblioteks- och museiväsendet med det undantag som anges i 20 § 15 punkten;
- 12) hälso- och sjukvård för människor och djur med de undantag som anges i 20 § 13 punkten;
- 13) djurskydd;
- 14) trafik- och vägväsendet med de undantag som anges i 20 § 20 punkten;
- 15) brand- och räddningsväsendet;
- 16) byggnads- och planväsendet;
- 17) natur- och miljövård;
- 18) vatten;
- 19) jord- och skogsbruk, häri inbegripet även bestämmelser angående växtskydd, utsädesvaror, beredda fodermedel och handelsgödsel;
- 20) jakt och fiske;
- 21) utövandet av (uteslutn.) församlings- och föreningsfriheten;
- 22) folkbokföringen;
- 23) firma-, förenings- och fartygsregistrering; (uteslutn.)
- 24) socialvård; (uteslutn.)
- 25) arbetspensionsskydd och annan socialförsäkring;
- 26) alkoholhaltiga drycker och alkoholpreparat;
- 27) post- och radioväsendet; (uteslutn.)
- 28) närings- och yrkesverksamhet med de undantag som anges i 20 § 5, 6, 7, 16, 20, 26 och 27 punkterna, dock sålunda att landstinget i dessa fall tillkommer behörighet att jämsides med rikets vederbörande organ lagstifta om främjande av närings- och yrkesverksamhet;
- 29) konsumentskydd och otillbörligt förfarande vid näringsverksamhet;
- 30) sysselsättningens främjande, arbetsavtal, (uteslutn.) tjänstekollektivavtal för landskapets och kom-

munernas anställda, arbetarskydd och anställdas medbestämmande i företag;

31) lantbruksinkomst, med det undantag som anges i 20 § 24 punkten;

32) hyra och arrende; (uteslutn.)

33) nyttjande av jordbruksmark, skogsmark och fiskevatten så att dess produktionsförmåga tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt, varvid utan hinder av vad i 20 § 2 punkten och 11 § 1 mom. är föreskrivet kan i sådant syfte stadgas om föreläggande av vite eller om skyldighet att upplåta jordbruksmark och fiskevatten på arrende; för att beslut om antagande av lag rörande sådant föreläggande eller sådan skyldighet skall anses fattat skall beslutet ha omfattats av minst två tredjedelar av dem som deltagit i beslutet;

34) kreditinrättningarnas in- och utlåningsverksamhet, såvitt fråga är om annat än räntesatserna och sådana i rikslagstiftning angivna allmänna förutsättningar för utövande av verksamheten som uppställs i likviditets- och soliditetsfrämjande syfte;

35) övriga angelägenheter, vilka inte förbehållits rikets lagstiftning och vilka med tillämpning av de grundsatser denna paragraf innehåller hör till landskapets lagstiftningsbehörighet.

Genom bestämmelser i landskapslag kan i landskapet verksam riksmyndighet åläggas förvaltningsuppgift som i övriga delar av landet har hänförts till myndighetens verksamhetsområde.

Paragrafens ingress har något förtydligats. Därtill har de olika punkterna omnumrerats och grupperats i två sammanhängande block utgående från den i allmänna motiveringen beskrivna ramlagsprincipen. 1-20 pp omfattar områden där lagstiftningsbehörigheten redan ankommer på eller omedelbart övergår till landstinget. I 21-34 pp nämnda områden övergår senare enligt särskilt beslut av landstinget i den mån inte behörigheten redan ankommer på landstinget. Närmare övergångsbestämmelser finns i 56 och 57 §§.

2 punkten. Av de i punkten nämnda rättsområdena har landskapet

tidigare helt saknat lagstiftningsbehörighet ifråga om kommunindelningen. Området regleras nu av lagen om kommunindelning (FFS 73/77), enligt vilken beslutanderätten i fråga om ändring i kommunindelning ankommer på statsrådet. Med hänsyn till att övriga kommunala angelägenheter ankommer på landskapets myndigheter och då beslut i frågor rörande den kommunala indelningen borde fattas utgående från lokala prioriteringar och avvägningar, har utskottet omfattat kommitténs förslag att området överförs till landskapet.

3 punkten: Enligt utskottets uppfattning borde åtminstone i landskapet hemmahörande fartyg, vilka går i regelbunden linjetrafik mellan Finland och Sverige, kunna använda landskapsflaggan som handelsflagga, utan att några problem av folkrättslig eller identifikationsmässig art skulle uppkomma.

4 punkten: Motsvarar PRK 10 § 7 punkten.

5 punkten: Motsvarar PRK 10 § 8 punkten. Punkten har förtydligats med ett uttryckligt omnämnande av att tvångsinlösen och tvångsnyttjande kan ske endast mot full ersättning och för allmänt behov. Detta tillägg är närmast av deklaratorisk art och avser att överensstämma med de rekvisit som anges i regeringsformens 6 § 2 mom.

I anslutning till denna punkt har nom utskottet förts en diskussion rörande den s.k. allemansrätten. Den sedvanerätt som allemansrätten i dag utgör kan inte enligt utskottets mening betraktas som ett tvångsöverförande eller -utnyttjande. Rådande allemansrätt kan därför inte heller inskränkas med stöd av denna punkt.

6 punkten: Motsvarar PRK 10 § 9 punkten. Av kommittébetänkandets motiveringar framgår att huvuddelen av de normer som ingår i strafflagen även enligt den av kommittén föreslagna lydelsen av punkten fortfarande skulle regleras genom rikslagstiftning.

För undvikande av oklarhet för medborgarna samt för skapande av största möjliga enhetlighet i lagstiftningen och lagtillämpningen har utskottet efter omröstning (3-2) beslutat föreslå att förutom de allmänna bestämmelserna i strafflagen även de stadganden om påföljder av brott som ingår där skall tillämpas i landskapet.

Detta beslut har biträttats av viceordföranden Eriksson samt ledamöterna Roald Karlsson och Lindfors medan kommitténs förslag omfattats av ledamoten Bert Häggblom och ersättaren Olof M. Jansson. Däremot omfattar utskottet kommitténs förslag i övrigt, d.v.s. att till landstingets behörighetsområde skulle hänföras rätten att lagstifta om påföljd vid överträdelse av föreskrift som utfärdats genom landskapslag.

Frågan om skadeståndsskyldighet i samband med brott regleras genom rikslagstiftning. I förtydligande syfte har utskottet i 20 § 4 punkten infört ett tillägg om att ansvar för skada regleras genom rikslagstiftning.

7 punkten: Motsvarar PRK 10 § 10 punkten. Vissa angelägenheter rörande allmän ordning och säkerhet skulle enligt utskottets förslag fortfarande komma att regleras genom rikslagstiftning. Härav föranledda tillägg i detta avseende har gjorts i 20 §.

8-10 punkterna: Motsvarar PRK 10 § 11-13 punkterna.

11 punkten: Motsvarar PRK 10 § 14 punkten. Utskottet har inte föreslagit några ändringar i denna punkt men har till 21 § fogat en ny 13 punkt angående statens arkivalier.

12-13 punkterna: Motsvarar PRK 10 § 17-18 punkterna.

14 punkten: Motsvarar PRK 10 § 19 punkten. Utskottet har ansett att begreppet "trafik- och vägväsendet" är mera belysande och heltäckande än enbart "trafikväsendet".

Punktens formulering anger att till landskapets behörighetsområde i fortsättningen även skulle komma att höra bland annat lagstiftningen rörande enskilda vägar och registreringen av nöjesfarkoster. Även regleringen av farleder avsedda enbart för den lokala sjötrafiken skulle ankomma på landskapets myndigheter (beträffande farleder för handelssjöfarten, se 20 § 20 punkten och 21 § 7 punkten).

15 punkten: Motsvarar PRK 10 § 21 punkten.

16 punkten: Motsvarar PRK 10 § 22 punkten. Med hänvisning till kommittébetänkandets motiveringar konstaterar utskottet att landskapets lagstiftningsområde skulle komma att utökas bl.a. med frågor rörande grannelagsförhållanden (jfr. lagen om vissa granne-

lagsförhållanden, FFS 26/20)

17 punkten: Motsvarar PRK 10 § 23 punkten. Till begreppet natur- och miljövård kan enligt utskottet även hänföras lagstiftningen rörande friluftsliv (se lagen om friluftsliv, FFS 606/73).

18 punkten: Utskottet har tillagt en ny punkt enligt vilken lagstiftning rörande vatten skulle ankomma på landstinget. Enligt gällande självstyrelselag 13 § 1 mom. 4 punkten ankommer lagstiftningen rörande "vattenrätten" på landstinget. Utskottet har ansett lagstiftningsområdet i fråga vara av sådan omfattning och betydelse att ett uttryckligt omnämnande här är behövligt.

19 punkten: Motsvarar delvis PRK 10 § 24 punkten. Utskottet har i huvudsak omfattat kommitténs förslag rörande lagstiftningsbehörigheten i fråga om jord- och skogsbruk, dock så att lagstiftningen rörande lantbruksinkomsten hänförts till en särskild 31 punkt (se nedan). Därjämte har utskottet ansett växtskyddet vara ett sådant till sin karaktär något avvikande område att ett uttryckligt omnämnande härom är behövligt. Området i fråga underlyder redan nu landstingets lagstiftningsbehörighet.

Utskottet konstaterar i likhet med kommittén att gränsdragningen beträffande behörigheten mellan landskapet och riket i fråga om viss till jordbruket hörande lagstiftning, närmast rörande olika stödåtgärder, kan vara svår. För närvarande förbereds i samråd mellan jord- och skogsbruksministeriet och landskapsstyrelsen en överenskommelseförordning som närmare skulle reglera detta problemkomplex. En formulering i enlighet med föreliggande förslag skulle innebära att principiellt sett all jordbrukslagstiftning skulle ankomma på landstinget, dock så att nya områden skulle övertas i den takt landstinget bestämmer.

Handeln med utsädesvaror, beredda fodermedel och konstgjorda gödselämnen, som enligt nu gällande lag ankommer på rikets myndigheter, föreslås överförd på landskapet. Områdena i fråga har nära anknytning till jordbruket men är dock av den karaktären att ett förtydligande omnämnande är på sin plats.

20 punkten: Motsvarar delvis PRK 10 § 24 punkten. Jakt och fiske föreslås avskilda till en särskild punkt.

21 punkten: Motsvarar delvis PRK 10 § 4 punkten. Utskottet har efter omröstning (3-2) beslutat föreslå att lagstiftningsbehörigheten rörande utövandet av yttrandefriheten skulle kvarbli på riket. Enligt majoritetens (v.ordf. Eriksson samt ledamöterna Roald Karlsson och Lindfors) uppfattning är detta område av sådan natur att en enhetlig reglering över hela landet är naturlig ur såväl principiell synpunkt som när det gäller förvaltningen. Att upprätthålla exempelvis en särskild filmgranskningsmyndighet för landskapet skulle även i praktiken te sig svårt. Frågan om direkt införsel till landskapet av främst barn- och undervisningsfilmer från övriga nordiska länder torde kunna lösas genom praktiska åtgärder utan övertagande av lagstiftningsbehörigheten. Minoriteten (ordf. Sune Carlsson och ledamoten Bert Häggblom) omfattade kommittébetänkandet.

Utskottet har omfattat kommittéförslaget i övrigt, d.v.s. att utövandet av lagstiftningsbehörigheten rörande församlings- och föreningsfriheten skulle överföras till landskapet. Utskottet ansluter sig till de motiveringar som framkommit i såväl nu föreliggande som i 1978 års kommittébetänkande. Utskottet önskar i sammanhanget klargöra att enligt den i regeringsformens 10 § tryggade rätten till föreningsfrihet skall föreningar registrerade i riket ha rätt att verka även på Åland liksom på Åland registrerade föreningar skall ha rätt att verka i riket. Detta har betydelse bland annat med hänsyn till riksomfattande föreningar med facklig eller annan liknande inriktning. Ledamoten Roald Karlsson har ansett att utövandet av församlings- och föreningsfriheten är rättigheter som bör vara enhetligt reglerade och tillämpade i hela landet.

22 punkten: Motsvarar PRK 10 § 5 punkten. Utskottet konstaterar att ett nära samarbete med rikets myndigheter rörande folkbokföringen är nödvändigt även efter ett övertagande av området. Även i fortsättningen behöver statens myndigheter uppgifter rörande folkbokföringen på Åland för riksomfattande val, allmän statistik, statsbeskattning m.fl. områden

23 punkten: Motsvarar delvis PRK 10 § 6 punkten. Utskottet har föreslagit att lagstiftningen rörande affärsbokföring tillsvidare

skulle kvarbli under rikets behörighet (jfr 20 § 25 punkten). För affärsbokföringen gäller numera i huvudsak gemensamma regler i hela Norden, varför något egentligt behov av åländsk särlagstiftning för närvarande inte föreligger.

24 punkten: Motsvarar delvis PRK 10 § 15 punkten. Utskottet konstaterar att lagstiftningsbehörigheten och förvaltningen rörande angelägenheter hörande till socialvården nu i stor utsträckning är uppdelad mellan landskapets och rikets myndigheter fastän denna sektor har nästan uteslutande intern betydelse. Det vore därför naturligt att helt underställa lagstiftningen och förvaltningen rörande socialvården landskapets myndigheter. Ett dylikt övertagande fordrar dock till vissa delar fortsatta utredningar och överenskommelser, varför utskottet föreslår att de nya områdena skulle övertas först efter särskilt beslut av landstinget i varje enskilt fall. Hit hör bl.a. lagstiftningen rörande lösdrivare, moderskapsunderstöd, barnbidrag och understöd till värppliktigas anhöriga, områden som nu helt underlyder rikets lagstiftning och förvaltning. Härtill kommer vissa områden (bl.a. invalidvård) som enligt en överenskommelseförordning nu handhas av landskapets myndigheter i enlighet med rikets lagstiftning. Lagstiftningen rörande barns rättsliga ställning skall enligt utskottets uppfattning inte hänföras till socialvården utan till sådana civilrättsliga regler som fortsättningsvis skulle kvarbli under riket. Se närmare härom under 20 § 9 punkten.

25 punkten: Motsvarar delvis PRK 10 § 15 punkten. Utskottet har från rättsområdet socialvård överfört arbetspensionsskydd och annan socialförsäkring till en särskild punkt, eftersom dessa utgör en speciell grupp för sig. Socialförsäkring omfattar sådana obligatoriska försäkringar som olycksfallsförsäkring, sjukförsäkring och pensionsförsäkring (folkpension, pensionstagares bostadsbidrag, arbetspension och annat pensionsskydd).

Utskottet har ansett att det finns ett betydande självstyrelsepolitiskt intresse av att internt ha bestämmanderätten över socialförsäkringsväsendet. Ett övertagande av de olika försäkringsformerna skulle medföra en bättre service på det lokala planet och framför allt garantera att servicen ges på svenska, vilket är en av

de grundläggande målsättningarna med lagförslaget. Ett överförande till landskapet av flera försäkringsformer innebär dessutom att rationaliseringsfördelar uppnås samtidigt som flera högt kvalificerade arbetsplatser skulle skapas på Åland. Ytterligare skulle ett övertagande medföra att kapitalbildningen och kreditmarknaden i landskapet skulle gynnas, genom att fondmedlen skulle stanna kvar inom landskapet.

Något allomfattande arbetslöshetsförsäkringssystem finns inte. Regleringen av arbetslöshetskassornas verksamhet föreslås kvarstå under rikets behörighet (se 20 § 23 punkten). Bestämmelserna om arbetslöshetsersättning hör till sysselsättningslagstiftningen som redan nu tillhör landskapets behörighet (jfr 10 § 30 punkten).

Den s.k. ramlagsprincipen skulle således gälla även på detta rättsområde. Avsikten är nämligen att etappvis överta delar av rättsområdet i den takt som bedöms angelägen för en positiv utveckling i landskapet. Utskottet konstaterar att ett övertagande av framförallt sjukförsäkringen och folkpensionen förutsätter gedigna utredningar och noggranna överväganden. Nu nämnda försäkringsformer omhänderhas av den statliga folkpensionsanstalten och finansieras dels av de försäkrade själva genom avgifter som uppbärs i samband med beskattningen, dels genom avgifter arbetsgivaren erlägger, dels av staten och kommunerna. Övriga försäkringsformer ombesörjs däremot av olika privata eller offentligrättsliga pensionskassor och försäkringsbolag. Kapitalbildningen sker huvudsakligen genom premier. Utskottet har i sina överväganden bl.a. haft det färiska socialförsäkringsväsendet som förebild. Där stiftas de aktuella lagarna av folketinget speciellt anpassade för färiska förhållanden och administrationen sköts av landsstyret. Fördelarna låg främst i det att lagarna och rutinerna förenklades, servicen upprätthölls på färiska och flera högt kvalificerade arbetsplatser skapades.

26 punkten: Motsvarar PRK 10 § 16 punkten. All hantering av alkoholdrycker, öl, teknisk sprit och alkoholpreparat regleras genom alkohollagen och i stöd av denna utfärdade bestämmelser. Det av staten ägda alkoholbolaget intar en central plats i hela denna verksamhet. Hanteringen av alkoholdrycker och -preparat om-

fattar tillverkning, utminutering och utskänkning. Tillverkning får bedrivas endast av alkoholbolaget eller av annat företag, men då uteslutande för alkoholbolagets räkning.

Ett fåtal privatföretag bedriver i dag sådan tillverkning i landet. Härtill kommer att teknisk sprit och vissa alkoholpreparat kan utvinnas som en biprodukt i vissa industrier. Utminuteringen av alla alkoholdrycker utom mellanöl sköts av det statliga monopolbolaget. Tillstånd för försäljning av mellanöl beviljas av alkoholbolaget i sådana kommuner, där kommunens fullmäktige medgett ett allmänt tillstånd för ölförsäljning. All utskänkning i förplägningsrörelser av alkoholdrycker och öl sker i stöd av avtal mellan alkoholbolaget och vederbörande företag. Ingående av sådana avtal förutsätter att vederbörande kommunfullmäktige medgett att utskänkning får förekomma i kommunen men det slutliga avgörandet tillkommer likväl alkoholbolaget. Som grund för beslut rörande utminutering och utskänkning av alkoholdrycker läggs dels alkoholpolitiska synpunkter och dels konkurrenshänsyn.

Beslutanderätten och tillsynen över utskänkning och försäljning av alkoholdrycker ombord på passagerarfartyg ankommer på social- och hälsovårdsministeriet som dock i regel följer de normer för alkoholhanteringen som alkoholbolaget tillämpar.

Beträffande utskänkning och utminutering av alkohol har det rätt enighet i såväl 1978 års som 1981 års betänkanden att behörigheten bör vara på landskapsmyndigheterna. Även utskottet har ansett utskänkning och utminutering av alkohol vara av så stort lokalt intresse att behörigheten skulle ankomma på landskapet. Dessutom har alkoholpolitiken ett direkt samband med socialvården i vid bemärkelse.

Utskottet har efter omröstning (3-2) beslutat omfatta kommitténs förslag till formulering av ifrågavarande punkt, dock med tillägg av orden "och alkoholpreparat". Tillägget motiveras av ett intresse att tillförsäkra landskapet inflytande i frågor som rör användningen av alkoholpreparat för tekniska syften eller för utvinning av energi.

Majoriteten har ansett att det monopol som alkoholbolaget har i alla ärenden rörande alkoholdrycker och preparat i princip inte

skall ha möjlighet att motverka och försvåra den utveckling som landskapsmyndigheterna företräder, särskilt mot bakgrund av att alkoholbolaget är en fri institution, på vilken landskapsmyndigheterna inte har något inflytande. Avsikten är dock att i ett första skede vinna inflytande över frågor rörande utskänkning och utminutering. I övrigt skulle alkoholbolaget fungera som hittills men med möjlighet för landskapet att överta delar av lagstiftningen som kan vara nödvändiga för att genomföra landskapets målsättning.

Viceordföranden Eriksson har under hänvisning till 1978 års kommittébetänkande ansett det vara tillräckligt att tilldela självstyrelsemyndigheterna bestämmanderätt rörande utminutering och utskänkning av alkohol. Ledamoten Roald Karlsson har i ärendet hänvisat till den socialdemokratiska reservationen i 1981 års kommittébetänkande. Majoritetens åsikt har biträttats av ledamöterna B. Häggblom och Lindfors samt ersättaren Olof M.Jansson.

27 punkten: Motsvarar delvis PRK 10 § 20 punkten. Utskottet har efter omröstning (3-2) föreslagit att endast lagstiftningen rörande post- och radioväsendet skulle komma att överföras till landskapets behörighet. Enligt majoritetens (v.ordf. Eriksson samt ledamöterna Roald Karlsson och Lindfors) uppfattning är telefon- och telegrafväsendet sådana angelägenheter som i mycket stor utsträckning är reglerade genom internationella överenskommelser och som i fråga om förvaltningen skulle komma att ställa stora krav på landskapets myndigheter. Behovet av inflytande i de sistnämnda angelägenheterna är även betydligt mindre än vad gäller post- och radioväsendet. Minoriteten (ordf. Sune Carlsson och ersättaren Olof M.Jansson) önskade vidbli kommitténs förslag. Utskottet har vidare i 21 § infört en ny 18 punkt som skulle ge landskapsstyrelsen inflytande vid beviljande av telefonkoncession.

28 punkten: Motsvarar PRK 10 § 25 punkten. Utskottet omfattar kommitténs förslag om att i princip all lagstiftning rörande utövande av näringar skulle lyda under landskapets behörighet. I fråga om undantagen från denna huvudregel har utskottet likväl gjort några tillägg eller preciseringar (se närmare under 20 §).

Nu gällande självstyrelselag preciserar ett antal reglemente-

terade näringar där lagstiftningen underlyder riksmyndigheterna och vilka enligt nu föreliggande förslag skulle komma att överföras till landskapets behörighetsområde när landstinget så besluter. Hit hör framför allt följande rättsområden:

- handelsagentur
- warrant
- pantlåne- och försäkringsrörelse
- gruvor och mineralfyndigheter
- mäklar-, skeppsklarerar- och auktionsförrättaryrket
- förvaring och försäljning av gifter (observeras bör att landskapet genom överenskommelseförordning redan har förvaltningsbefogenheterna beträffande tillverkning av gifter, dock ej industriell tillverkning).

29 punkten: Ny punkt. I kommittébetänkandet anges bl.a. att som näringsrättsliga frågor betraktas även med näringsutövning nära sammanhängande regleringar, t.ex. sådan reglering som sker för skyddande av konsumenter. Utskottet har likväl ansett det vara påkallat att i förtydligande syfte uttryckligen omnämna att lagstiftningen rörande konsumentskydd och otillbörligt förfarande vid näringsverksamhet ankommer på landstinget.

30 punkten: Motsvarar PRK 10 § 26 punkten. Ur punkten har avlägsnats rättsområdena "arbets- och olycksfallspension" med hänvisning till den nyinförda 25 punkten (se ovan). Formuleringen rörande lagstiftningsrätten i fråga om tjänstekollektivavtal för landskapets och kommunernas anställda har preciserats.

Utskottet har vidare beslutat omfatta förslaget att lagstiftningen rörande arbetarskydd skulle överföras på landstinget, dock så, att övertagandet kan ske vid en senare tidpunkt. Ledamoten Roald Karlsson har för sin del anfört att lagstiftningen rörande arbetarskydd borde kvarbli under rikets behörighet. Utskottet konstaterar att arbetarskyddet redan nu berör ett flertal övriga lagstiftningsområden inom landskapets kompetensområde, t.ex. arbetsavtal och hälsovårdslagstiftning. Ett övertagande av området i fråga behöver i och för sig inte leda till att man i landskapet skapar avvikande normer. Däremot torde landskapet kunna tillföra arbetarskyddsförvaltningen ökade resurser samt garantera en bättre

service på svenska språket. Med området "arbetarskydd" har utskottet närmast avsett lagstiftningen om skydd i arbete och med stöd härav utfärdade regler samt lagstiftningen rörande arbetarskyddets förvaltning. Till området hör däremot inte lagstiftningssektorer tillhörande arbetarskyddet i vidare bemärkelse, såsom arbetstids- och semesterlagstiftningen.

31 punkten: Ny punkt. Utskottet föreslår införande av en särskild punkt i lagen om att landstinget har lagstiftningsbehörigheten beträffande lantbruksinkomsten. Området i fråga har anknytning förutom till jordbruket även till lagstiftningen rörande reglementering av näringslivet, varuutbytets frihet och i viss mån även de avtalsuppgörelser som sker inom lönesektorn. Lagstiftningen rörande lantbruksinkomsten innefattar framför allt dels bestämmande av riktpriser på olika lantbruksprodukter, dels bestämmelser rörande olika prispolitiska stöd inom jordbruket. Riktpriserna och de prispolitiska stöden baserar sig på förhandlingar som förs mellan statsmakten och lantbruksproducenternas centralorganisationer. Den slutliga beslutanderätten tillkommer för närvarande statsrådet.

Enligt utskottets uppfattning avviker strukturen hos landskapets jordbruk i betydande grad från dess struktur i riket, varför anledning kan finnas att bland annat beträffande de prispolitiska stöden föra en annan politik i landskapet än i landet som helhet. De överproduktionsproblem som är karaktäristiska för vissa sektorer av lantbruket, återfinns inte till alla delar på Åland. Utskottet konstaterar att besluten rörande lantbruksinkomsten baserar sig på noggranna förhandlingar och på ingående beräkningsmetoder, varför i praktiken helt självständiga lantbruksförhandlingar knappast kan komma i fråga i landskapet. Däremot är det av väsentlig betydelse att landskapets företrädare ges möjlighet att delta i dessa förhandlingar och i förberedelserna härför. Landskapsmyndigheterna skulle också ges möjlighet att fatta beslut som till vissa delar kan avvika från de beslut som gäller i riket som helhet, exempelvis beträffande den närmare fördelningen av prisstöden.

Ledamoten Roald Karlsson har motsatt sig förslaget under hän-

visning till den socialdemokratiska reservationen till kommittébetänkandets 10 § 1 mom. 24 punkten.

32 och 33 punkterna: Utskottet har omformulerat förslagets 27 punkt och uppdelat det sakliga innehållet i två separata punkter. I fråga om hyra och arrende har full enighet rått om att områdena i fråga skulle föreslås höra till landskapets kompetensområde.

Aven den föreslagna formuleringen i 33 punkten har enhälligt omfattats av utskottet. Utskottet har för sin del anslutit sig till den grundinställning som framgår av kommittébetänkandet, nämligen att jordbruks- och skogsmark skall bibehållas i produktivt bruk. Kommitténs förslag har dock omarbetats något utgående från motsvarande svensk och norsk lagstiftning, varvid även däri förekommande definitioner omfattats.

Möjligheten att lagstifta om tvångsinlösen har uteslutits ur förslaget med hänsyn bl.a. till äganderättsintressets starka betoning såväl i lagstiftningen som i det allmänna medvetandet. Skyldigheten att under vissa förutsättningar upplåta egendom på arrende har utskottet däremot omfattat. Som ett alternativt medel vilket i första hand borde utnyttjas för att trygga användningen av mark och vatten i produktivt bruk har utskottet föreslagit föreläggande av vite.

Med hänsyn till yrkesfiskets ekonomiska betydelse för den åländska befolkningen har utskottet beslutat föreslå att bestämmelserna om vite och upplåtande på arrende skulle avse även fiskevatten, vars produktionsförmåga inte tillvaratas på ett ändamålsenligt sätt.

Utskottet har omfattat kommitténs förslag om särskilda krav på kvalificerad majoritet för lagstiftning rörande åtgärder som avses i denna punkt.

Utskottet önskar slutligen betona att målsättningen om tillvaratagande av produktionsförmågan hos mark och vatten på ett ändamålsenligt sätt skall iakttas oberoende av om mark- eller vattenägare är bosatta i landskapet eller utanför Åland.

34 §. Motsvarar PRK 10 § 28 punkten. Utskottet har erfarit att de angelägenheter där ett större inflytande för landskapet vore

önskvärt närmast avser centralbankens olika möjligheter att ingripa i kreditinrättningarnas verksamhet och därigenom i åländsk näringspolitik. Näringslivsfrågorna hör i huvudsak till landskapets område medan penningpolitiken hittills uteslutande skötts genom rikslagstiftning. Här i inne ligger en viss risk för olikartade bedömningar av förekommande situationer, särskild som landskapes konjunkturen på grund av den starkt avvikande näringsstrukturen i landskapet visar ett annat mönster än i riket. För att möjliggöra ett samrådsförfarande redan från lagens ikraftträdande har utskottet i 21 § föreslagit en ny 14 punkt.

35 punkten: Ny punkt. Utskottet har efter omröstning (3-2) beslutat föreslå att punkten skulle ges i princip samma utformning som motsvarande punkt i nu gällande självstyrelselag. Tillsammans med ett motsvarande tillägg till 20 § innebär förslaget att ett nytt lagstiftningsområde hänförs antingen till landskapets eller till rikets lagstiftningsbehörighet, varvid bedömningen av till vilken sektor området i fråga skall höra, sker utgående från de grundsatser 10 respektive 20 § innehåller. Detta innebär att varken landskapslagstiftningen eller rikslagstiftningen som sådan ges principiellt företräde. Utskottets majoritet (v.ordf. Eriksson, ledamoten Roald Karlsson samt ersättaren Alarik Häggblom) har hänvisat till att denna lösning visat sig ägnad att underlätta ståndpunktstagandena i det praktiska lagstiftningsarbetet. Samma förslag ingår även i 1978 års betänkande. Minoriteten (ordf. Sune Carlsson samt ersättaren Olof M.Jansson) har biträtt kommitténs förslag om att landstinget skulle tillerkännas lagstiftningsrätten beträffande nya rättsområden.

2 mom. Utskottet har beslutat föreslå ett nytt andra moment, enligt vilket i landskapet verksam riksmyndighet genom landskapslag kan åläggas förvaltningsuppgift som faller under dess normala verksamhetsområde. Det är enligt utskottets mening även i sådana fall då ifrågavarande förvaltningsuppgift möjligen kunde handhas av en landskapsmyndighet mest praktiskt att den utförs av den riksmyndighet till vars förvaltningsområde den ansluter sig. Som exempel kan anföras den kontroll av import av vissa varor som kan påbjudas i en landskapslag. Det naturliga är att denna kontroll om-

besörjs av statens tjänstemän i samband med den normala förtullningen. Härigenom undviks dubbel förvaltning.

11 §.

Sker inskränkning i skydd som viss rättighet åtnjuter enligt grundlag, kan rättigheten, om lagstiftningsbehörigheten på området ankommer på landstinget, inskränkas genom landskapslagstiftning högst i den utsträckning grundlagsskyddet avlägsnats. Landskapslag som här avses förblir i kraft även om grundlagsskyddet återinförs.

I de fall lagstiftningsbehörigheten ankommer på riket kan inte inskränkning av grundlagsskydd för rättighet vad gäller landskapet ske utan landstingets samtycke.

Införande av grundlagsskydd för rättigheter som inte tidigare är skyddade genom grundlag eller ändring av befintligt grundlagsskydd ändrar inte de i denna lag fastställda behörighetsgränserna mellan rikets och landskapets organ.

För att besut om inskränkning och samtycke till inskränkning som avses i 1 och 2 mom. skall anses fattat av landstinget, skall beslutet ha omfattats av minst två tredjedelar av dem som röstat.

Utskottet har förtydligat lagtexten.

12 §.

Landskapsstyrelsen äger rätt att genom landskapsförordning meddela föreskrifter rörande landskapsförvaltningens organisation och funktion, rörande verkställighet och tillämpning av lag och, om bemyndigande givits i landskapslag, rörande annan till landskapets behörighetsområde hörande angelägenhet.

I landskapsförordning får inte intas bestämmelse som innebär ändring av lag, om inte landstinget i lag givit bemyndigande därtill.

I landskapsförordning kan intas bestämmelse av rikslagstiftningsnatur om den i sak överensstämmer med motsvarande bestämmelse i rikslagstiftningen. Sådan bestämmelse skall fortfarande vara i kraft oaktat rikslagstiftningen ändras.

Behörighet för landskapsstyrelsen att meddela föreskrifter i visst ämne utgör inte hinder för landstinget att genom landskapslag meddela föreskrifter i samma ämne.

Bemyndigande som avses i 1 mom. kan även ges kommun.

Utskottet har ansett det ändamålsenligt att även i landskapsförordningar skulle kunna intas bestämmelser av rikslagstiftningsnatur. Bestämmelsen i det föreslagna nya 3 mom. skulle således motsvara 14 § i kommittébetänkandet rörande intagande av bestämmelser av rikslagstiftningsnatur i landskapslag.

13 §.

Av landstinget antagen landskapslag utfärdas av landskapsstyrelsen (utesltn.) om inte annat följer av 15 § (utesltn.). Har landstinget inte beslutat om särskild ikraftträdelsedag för lagen, skall landskapsstyrelsen fatta beslut härom.

Lagar skall kungöras så snart det kan ske. Kungörandet sker genom landskapsstyrelsens försorg.

Utskottet anser att landskapsstyrelsen bör ha möjlighet att avvakta Ålandsdelegationens granskning av en antagen landskapslag innan lagen utfärdas, ifall tvekan om behörigheten uppstått. Härigenom skulle landskapsstyrelsen i osäkra fall kunna förhindra att tredje man lider skada om en publicerad lag skulle förordnas att förfalla och dess rättsverkningar sålunda återgå.

14 §.

Landskapslagarna skall underkastas granskning såsom i 15 § föreskrivs. Befinns det vid granskningen av landskapslag att landstinget i väsentligt avseende

överskridit sin rätt till lagstiftning eller att landskapslagen rör rikets inre och yttre säkerhet, kan den förordnas att förfalla. Såsom överskridning av lagstiftningsrätten skall inte anses det förhållandet att landskapslagen innehåller bestämmelser som reglerar angelägenheter inom rättsområde där lagstiftningsrätten tillkommer rikets lagstiftande organ, om bestämmelserna i sak överensstämmer med motsvarande bestämmelser i rikslagstiftningen eller om de eljest står i överensstämmelse med grunderna för rättsordningen och om de kan anses behövliga för uppnåendet av lagens syfte.

15 §.

Beslutad landskapslag skall för granskning tillställas Ålandsdelegationen. Delegationen har rätt att inom två månader från dagen då landskapslagen delgavs delegationen besluta om lagen borde förordnas att förfalla eller inte. Finner delegationen att landskapslagen kan förordnas att förfalla, skall den ofördröjligen översända lagen jämte sitt beslut i ärendet till republikens president. Republikens president har rätt att inom två månader från dagen då landskapslagen delgavs honom besluta att lagen skall förfalla. Innan sådant beslut fattas, skall högsta domstolen avge yttrande i ärendet.

Landskapsstyrelsen skall ofördröjligen underrättas om beslut som Ålandsdelegationen och republikens president fattat med stöd av 1 mom. Har beslut inte fattats innan frist som anges i sagda moment utgått, skall landskapsstyrelsen underrättas även härom.

Förordnar republikens president att landskapslag som redan trätt i kraft skall förfalla, återgår lagens rättsverkningar. Det åligger landskapsstyrelsen att ofördröjligen, i den ordning som för kungörande av landskapslagar är föreskriven, till allmän kännedom meddela när lag som redan kungjorts förfallit.

Landstinget kan besluta att landskapslag skall underställas republikens president för granskning. Har sådant beslut fattats får lagen utfärdas först när det framgått att republikens president inte förordnat att den skall förfalla. I fall som här avses gäller för granskningsförfarandet i tillämpliga delar bestämmelserna i 1 och 2 mom.

16 §.

(Uteslutn.) I angelägenhet som har särskild betydelse för landskapet och som hör till rikets behörighetsområde har landstinget rätt att väcka initiativ som genom regeringens försorg föreläggs riksdagen.

Utskottet föreslår endast en språklig justering av lagtexten.

F ö r v a l t n i n g

17 §.

Handläggningen av administrativ uppgift vilken föranleds av ärende som hänförts till landskapets lagstiftningsbehörighet ankommer på landskapsstyrelsen eller annan landskapsmyndighet, om inte uppgiften anförtratts kommunalt organ, med beaktande av följande:

1) statistiska uppgifter som landskapsmyndighet har tillgång till skall på begäran tillhandahållas statsmyndighet; samt

2) åtgärder av alkoholpolitisk natur som kan få återverkningar även utanför landskapet eller vilka i annat avseende kan ha mer vittgående betydelse kan vidtas först sedan samråd med vederbörlig riksmyndighet ägt rum.

(Uteslutn.)

Utskottet föreslår en viss omdisposition av 17 och 21 §§. I 17 § skulle behandlas närmast angelägenheter där landskapet har lagstiftningsbehörighet men samtidigt bör iaktta visst förfarande i förhållande till riket. På motsvarande sätt behandlas i 21 § angelägenheter där lagstiftningsbehörigheten i huvudsak ankommer på riket.

Av nämnda orsaker har punkterna 3-6 i kommitténs betänkande föreslagits överförda till 21 §.

18 §.

I landskapets och kommuns tjänst kan anställas person som saknar finskt medborgarskap men som är medborgare i något av de övriga nordiska länderna.

R ä t t s s k i p n i n g

19 §.

Ändring i beslut, som fattas av landskapsstyrelsen underlydande myndighet i ärende hänfört till landskapets behörighetsområde, söks hos landskapsstyrelsen utan hinder av vad i 25 § bestäms.

Ändring beträffande lagligheten i beslut som fattats av landskapsstyrelsen i ärende som är hänfört till landskapets behörighetsområde söks hos högsta förvaltningsdomstolen. Gäller beslutet ärende som är hänfört till rikets behörighetsområde söks ändring på sätt som i rikslagstiftningen är stadgat.

Rätten till ändringssökande enligt 1 och 2 mom. kan inskränkas genom landskapslag.

Uppgift som hör till området för förvaltningsrättsskipningen kan genom landskapslag anförtros landskapsmyndighet eller kommunal myndighet i ärende hänfört till landskapets behörighetsområde.

För förvaltningsrättsskipningen i landskapet kan genom lag som givits med landstingets samtycke inrättas en särskild förvaltningsdomstol. Utan hinder av vad i 1 mom. stadgas kan denna domstol i landskapslag anförtros rättsskipningsuppgifter jämväl i ärenden hänfödda till landskapets behörighetsområde.

Utskottet har behandlat paragrafen parallellt med 20 § 1 punkten och 25 §. De föreslagna ändringarna är således till dessa delar avhängiga av varandra. Genom de föreslagna ändringarna i och tilläggen till nämnda lagrum klargörs och förtydligas att lagstift-

ningsrätten rörande rättsskipningen som helhet respektive handläggningen av rättsskipningsuppgifter ankommer på rikets myndigheter. Genom bestämmelserna i de föreslagna 19 § 1 och 2 mom. skulle likväl ett särskilt besvärärförande stadgas beträffande ärenden hörande till landskapets behörighetsområde oaktat den principiella behörigheten tillkommer riket. Till sitt sakliga innehåll motsvarar förslaget 1-4 mom. kommitténs 19 § 1 mom.

Utskottet har inte funnit det påkallat att i själva lagtexten inrycka de definitioner på rättsskipning respektive förvaltningsrättsskipning som ingår i betänkandets 19 § 2 mom. Begreppsutredningen som sådan finner utskottet dock riktig och belysande.

3 mom. i kommitténs förslag föreslås utgå på grund av de om-dispositioner som utskottet föreslagit i ovan berörda paragrafer.

Kommitténs 4 mom. har något omstiliserats och förtydligats. Den föreslagna förvaltningsdomstolen skulle enligt utskottets uppfattning komma att fungera på samma sätt som de nuvarande länsrätterna.

3 kap.

Rikets behörighetsområde.

L a g s t i f t n i n g

20 §.

Med beaktande av vad i övrigt i denna lag stadgas tillkommer rikets lagstiftande organ behörighet att lagstifta när fråga är om

1) statsförvaltningens organisation och funktion här i inbegripet även rättsskipning, utökning och straffverkställighet;

2) instiftande, ändring, förklaring och upphävande av samt avvikelser från enskildas genom grundlag skyddade rättigheter; (utesluten.)

3) medborgarskap i Finland, förhållandet till utländska makter, inflyttning till landet, utflyttning från landet, utlämning för brott, pass;

4) brott och straff som ingår i den allmänna strafflagen, påföljd vid överträdelse av föreskrift som utfär-

dats genom rikslagstiftning, ansvar för skada;

5) handeln med utlandet, såvitt fråga är om tryg-
gandet av landets näringsliv;

6) bank- och penningväsendet med det undantag som
anges i 10 § 34 punkten, valutahandel;

7) måttenheter, mätredskap och mätmetoder, standardi-
sering, tillverkning och kontrollstämpling av samt
handel med arbeten innehållande ädla metaller;

8) statistik för rikets behov;

9) dödförklaring, förmynderskap, barns rättsliga
ställning, äktenskap och familjeförhållanden i övrigt
samt arv;

10) upphovsmäns rättigheter och skyldigheter;

11) försäkringsavtal;

12) religion och religionssamfund;

13) smittosamma sjukdomar hos människor och husdjur,
kastning och sterilisering, avbrytande av havande-
skap, rättsmedicinska undersökningar, krav på yrkes-
kunskap för att verka inom hälso- och sjukvården, medi-
ciner, narkotiska ämnen samt framställning av preparat
innehållande hälsofarliga ämnen och fastställande av
deras användningsändamål;

14) benådning;

15) arkivalier som härrör från statsmyndighet;

16) atomenergi;

17) landets inre och yttre säkerhet, befolkningsskydd;

18) användningen av riksflaggan och andra symboler
för statsmakten på byggnad som används av statens
ämbetsverk, anstalt eller inrättning samt användningen
av riksflaggan som handels- och sjöfartsflagga i andra
än i 10 § 3 punkten nämnda fall;

19) utövandet av yttrandefriheten;

20) handelssjöfart och lufttrafik, dock inte vad
gäller rätten till näringsutövning, farleder för han-
delssjöfarten och regleringen av trafiken därstädes,
stöddet av sjöfartsnärings;

21) fastighetsbildning och fastighetsregistrering;

22) organisation och inre verksamhetsformer hos
stiftelser samt sammanslutningar som bildas genom
avtal med det undantag som anges i 10 § 21 punkten;

23) förhållandet mellan arbetsgivare och anställd
med de undantag som anges i 10 § 30 punkten, arbets-
löshetskassor;

24) främjandet av exporten av lantbruksprodukter;

25) affärsbokföring;

26) skjutvapen och skjutförnödenheter;

27) telefon- och telegrafväsendet;

28) enskildas rättigheter och skyldigheter i andra än
i denna paragraf och i 10 § angivna fall; samt

29) område som inte hittills förutsatts i lagstift-
ningen och som med tillämpning av de grundsatser denna
paragraf innehåller är att hänföra till rikets lag-
stiftningsbehörighet.

Avser regeringen förelägga riksdagen förslag i
vilket ingår bestämmelse som uteslutande gäller land-
skapet eller som i övrigt har särskild betydelse för
landskapet skall landstingets yttrande inhämtas där-
förinnan.

På samma sätt som i 10 § har punkterna omnumrerats och om-
grupperats. 1-16 pp omfattar områden där behörigheten allt fram-
gent skulle ligga på riket medan 17-28 pp avser områden som i ett
senare skede genom beslut av riksdagen med landstingets samtycke
helt eller delvis kan överföras till landstingets behörighetsområ-
de. Jfr 58 § samt allmänna motiveringen.

I ingressen till 1 mom. har införts en allmän hänvisning till
övriga stadganden i lagen, varför speciella hänvisningar senare
i huvudsak kan bortlämnas.

20 § 1 punkten: I förtydligande syfte har utskottet tillagt ett
uttryckligt omnämnande av att lagstiftningen rörande rättsskip-
ning, utsökning och straffverkställighet tillhör rikets behörighets-
område. Till den under punkten avsedda sektorn bör även hänföras
konkurs- och skiljemannaförfarandet.

2 punkten: Uteslutningen föranleds av den föreslagna ändringen i momentets ingress.

3 punkten: Motsvarar PRK 20 § 4 punkten.

4 punkten: Motsvarar PRK 20 § 6 punkten. Utskottet beslöt under 10 § 6 punkten föreslå att strafflagens bestämmelser skulle förbli gällande i landskapet. I anledning härav har denna punkt kompletterats med uttrycket "brott och straff som ingår i den allmänna strafflagen".

Utskottet har ansett det ändamålsenligt att uttryckligen nämna att ärenden rörande ansvar för skada faller under denna punkt.

5 punkten: Motsvarar PRK 20 § 8 punkten.

6 punkten: Motsvarar PRK 20 § 9 punkten. Utskottet har i förtydligande syfte infört rättsområdet "valutahandel", till vilket hänförs även lagstiftningen rörande valutareglementering. Ifrågasvarande rättsområde hör naturligt ihop med penningväsendet.

7 punkten: Motsvarar PRK 20 § 10 punkten. Utskottet har enhälligt till punkten tillagt rättsområdet "standardisering", vilket är ett område som kräver enhetlig reglering och som till stor del baserar sig på internationella överenskommelser.

Utskottet har vidare efter omröstning (3-2) beslutat hänföra lagstiftningen rörande kontrollstämpling och handel med arbeten innehållande ädla metaller till rikets behörighetsområde. Majoriteten (v.ordf. Eriksson samt ledamöterna Roald Karlsson och Lindfors) har hänvisat till att denna verksamhet i både handelns och konsumenternas intresse bör vara enhetlig i hela landet. Minoriteten (ordf. Sune Carlsson och ersättaren Olof M. Jansson) önskade vidbli kommitténs förslag.

8 punkten: Motsvarar PRK 20 § 11 punkten.

9 punkten: Motsvarar PRK 20 § 13 punkten. Utskottet har infört ett förtydligande i lagtexten. Med barns rättsliga ställning avses närmast lagstiftningen rörande faderskap, adoption och underhåll för barn. Lagstiftningen rörande barnskydd, som nu regleras genom en s.k. blankettlag (13/77), kan hänföras till rättsområdet "socialvård" vilket enligt förslaget i huvudsak skulle ankomma på landskapet.

10-11 punkterna: Motsvarar PRK 20 § 15-16 punkterna.

12 punkten: Motsvarar PRK 20 § 17 punkten. Tillägget har gjorts i förtydligande syfte. Utskottet konstaterar att framför allt frågan rörande församlingsindelningen har ett lokalt intresse, varför ett samrådsförfarande föreslås under 21 § 12 punkten. Det bör likväl samtidigt observeras att den kyrkliga förvaltningen baserar sig på en i grundlag fastslagen rätt till självstyrelse.

13 punkten: Motsvarar PRK 20 § 20 punkten. Förslaget beträffande smittosamma sjukdomar innebär inga förändringar jämfört med nuvarande självstyrelselag. Lagstiftningsbehörigheten beträffande sådana sjukdomar hos andra djur än husdjur skall sålunda även i fortsättningen tillkomma landskapet. Förvaltningen föreslås däremot i sin helhet ligga på landskapet (se 21 § 4 punkten). Till punkten har vidare lagts lagstiftningen rörande narkotiska ämnen.

Termen "behörighetskrav" har i lagtexten föreslagits utbytt mot "krav på yrkeskunskap" vad gäller personer som verkar inom hälso- och sjukvården. Ändringen har gjorts i förtydligande syfte. Begreppet "behörighetskrav" kan innefatta även exempelvis krav på insikter i den speciella åländska lagstiftningen, vilka krav naturligt nog uppställs genom landskapslagstiftning.

14-15 punkterna: Motsvarar PRK 20 § 21-22 punkterna.

16 punkten: Ny punkt. Med hänsyn till områdets komplicerade teknisk-vetenskapliga karaktär har utskottet beslutat föreslå att lagstiftningen rörande atomenergi skulle kvarbli under rikets behörighet. Till 21 § har utskottet likväl fogat ett tillägg enligt vilket atomkraftverk eller liknande anläggning skulle få uppföras i landskapet endast med landskapsstyrelsens samtycke.

17 punkten: Motsvarar PRK 20 § 3 punkten. Utskottet har beslutat införa rättsområdet befolkningsskydd under denna punkt. (Ersättaren Olof M. Jansson har anmält avvikande åsikt). Utskottet avser härmed närmast befolkningsskyddet i en mera inskränkt bemärkelse, såsom den högsta ledningen och planeringen av befolkningsskyddet på central och regional nivå, lagstiftningen rörande det kommunala befolkningsskyddet etc. De åtgärder som eftersträvas enligt denna lagstiftning har ofta avseende på olika krissituationer, där behovet

av en centralt dirigerad ledning och planering är särskilt påkallat. Däremot konstaterar utskottet, att till befolknings-skyddet i vidare bemärkelse hörande åligganden redan nu ankommer på landskapet, såsom brand- och räddningsväsendet, polisverksamheten, hälsovården m.m. Någon ändring i detta förhållande avser utskottet inte att åstadkomma.

I anslutning till denna punkt har utskottet behandlat ett förslag om att sådan s.k. undantagslagstiftning som avser att trygga landets ekonomi helt skulle underlyda rikets behörighet. Motiveringen för förslaget har varit att lagstiftning av denna typ i regel påkallas av behovet av en enhetlig reglering över hela landet. Ifrågavarande lagar har ofta nära samband med utrikes-handeln eller med strävandena att bevara ett stabilt penningvärde. Utskottet har dock efter omröstning (3-2) beslutat vidbli kommitté-betänkandet till denna del. Denna åsikt har biträttits av ordf. Sune Carlsson, v.ordf. Eriksson och ersättaren Olof M.Jansson medan minoriteten bestod av ledamöterna Lindfors och Roald Karlsson.

Utskottet konstaterar under hänvisning till det ovan anförda att lagstiftningsbehörigheten beträffande undantagslagstiftning är av blandad karaktär. Till rikets behörighetsområde kommer även i fortsättningen att hänföras bl.a. angelägenheter som regleras i lagen om tryggnad av befolkningens utkomst och landets näringsliv under undantagsförhållanden (407/70), vilken berör landets inre och yttre säkerhet. Lagstiftningen rörande exportavgifter hör samman med handeln med utlandet och lagstiftningen rörande valutahandel med bank- och penningväsendet, vilka områden även i fortsättningen föreslås underlyda rikets behörighet. Däremot har exempelvis lagstiftningen rörande prisövervakning, hyresreglering och begränsning av indexvillkor nära samband med utövandet av närings- och yrkesverksamhet, vilket område så gott som helt föreslås underlyda landskapets behörighet.

18 punkten: Motsvarar PRK 20 § 5 punkten.

19 punkten: Ny punkt. Förslaget föranleds av beslutet under 10 § 21 punkten.

20 punkten: Motsvarar PRK 20 § 7 punkten. Utskottet konstaterar att den i 10 § 28 punkten föreslagna behörigheten för landskapet att

lagstifta rörande närings- och yrkesutövning även gäller beviljande av rätt för icke-åländskt handelsfartyg att idka trafik mellan Åland och annan ort i Finland (s.k. cabotage-rätt). Detta skulle i praktiken innebära att för sådan trafik skulle krävas tillstånd både av landskapsstyrelsen och vederbörande riksmyndighet (samma förfarande som redan nu tillämpas vad gäller yrkesmässig biltrafik mellan landskapet och riket i övrigt).

Utskottet konstaterar att i begreppet handelssjöfart inbegrips bl.a. den allmänna sjölagen, bemanningsregler, besiktningsystemet för fartyg, kollektivavtal för sjöfarten m.m. Viss till sjöfartsnäringen anknytande lagstiftning skulle likväl även i fortsättningen tillkomma landskapet. Hit hör bl.a. lagstiftningen rörande sjömäns arbetsavtal (jfr AFS 42/79) samt även arbetarskyddet till sjöss, eftersom lagstiftningen rörande arbetarskydd föreslås överförd på landskapet. Utskottet önskar i sammanhanget betona betydelsen av att samstämmighet mellan landskapet och rikets lagstiftning i största möjliga utsträckning eftersträvas med hänsyn till att besättningen ombord på de åländska fartygen är hemmahörande både i landskapet och i riket och att en stor del av hithörande frågor regleras genom gemensamma avtalsförhandlingar.

21 punkten: Motsvarar PRK 20 § 12 punkten.

22 punkten: Motsvarar PRK 20 § 14 punkten. Utskottet har infört ett uttryckligt omnämnande av lagstiftningen rörande stiftelser, eftersom det eljest skulle kunna anses oklart på vilken myndighet det ankommer att reglera stiftelsers organisation och verksamhetsform.

23 punkten: Motsvarar PRK 20 § 18 punkten. Utskottet har ovan under 10 § 30 punkten hänfört bl.a. arbetarskyddet i dess snävare bemärkelse till landskapets behörighetsområde. Detta innebär att frågor rörande bl.a. semester, arbetstid och kollektivavtal är att hänföra till rikets område som hörande till förhållandet mellan arbetsgivare och anställd. Till punkten hänförs även regleringen av arbetslöshetskassornas verksamhet.

24 punkten: Motsvarar PRK 20 § 19 punkten.

25-27 punkterna: Nya punkter som införts som följd av ändrings-

förslagen under 10 §. Se närmare ovan under 10 § 23 respektive 27 punkterna.

Lagstiftningen rörande skjutvapen och skjutförnödenheter föreslås kvarbli under rikets behörighet, med hänsyn bl.a. till att frågor rörande rikets inre och yttre säkerhet även i fortsättningen skulle regleras genom rikslagstiftning. Frågor rörande vapenhandel och -hantering har vidare handels- och utrikespolitiska beröringspunkter, vilka även motiverat utskottets förslag.

28 punkten: Motsvarar PRK 20 § 23 punkten.

29 punkten: Ny punkt. Tillägget har sin motsvarighet i vad som anförts ovan under 10 § 35 punkten.

2 mom. I kommittéförslagets 23 § ingår skyldighet för statlig myndighet att inhämta landskapsstyrelsens yttrande beträffande i administrativ ordning utfärdad föreskrift som uteslutande gäller landskapet eller har särskild betydelse för landskapet. Enligt utskottets uppfattning borde detta förfarande inte gälla enbart förordningar och andra administrativa förelägganden utan även de fall där man i rikslag avser att införa bestämmelser som enbart eller i särskilt hög grad berör landskapet Åland. I ett dylikt fall borde enligt utskottets mening regeringen inhämta landstingets utlåtande innan ärendet föreläggs riksdagen för behandling. Utskottet har föreslagit ett nytt 2 mom. av denna innebörd.

F ö r v a l t n i n g

21 §.

Handläggningen av administrativ uppgift vilken föranleds av ärende som hänförts till rikets lagstiftningsbehörighet ankommer på riksmyndighet, om inte uppgiften anförtratts kommunalt organ, med beaktande av följande:

1) person som åtnjuter åländsk hembygdsrätt kan, för fullgörande av arbetsplikt som allmänt åläggs medborgarna då krigstillstånd råder, utan eget samtycke förordnas till arbete endast inom landskapet och härvid endast till sådan syssla som är nödvändig för upprätthållandet av samhällsfunktionerna;

2) förvaltningen av uppgifter hörande till befolk-

ningsskyddet omhänderhas av statens och landskapets myndigheter gemensamt enligt vad därom i överenskommelseförordning närmare bestäms; beslut om förflyttning av i landskapet bosatta personer till ort utanför landskapet på grund av befolkningsskyddsåtgärder kan fattas endast med landskapsstyrelsens samtycke;

3) i pass som utfärdas åt den som åtnjuter åländsk hembygdsrätt skall antecknas ordet "Åland"; (uteslutn.)

4) uppgifter som på grund av lagstiftningen rörande bekämpande av smittosamma sjukdomar hos människor och husdjur samt uppgifter som på grund av lagstiftningen rörande framställning av preparat innehållande hälsofarliga ämnen och rörande användningen därav ankommer på statlig myndighet, skall i landskapet omhänderhas av landskapsstyrelsen eller av annan genom landskapslagstiftning bestämd myndighet;

5) på landskapsstyrelsen ankommer att avgöra huruvida person som erhållit behörighet i annat nordiskt land uppfyller kraven på behörighet för verksamhet inom hälso- och sjukvården i landskapet; härvid skall iakttagas att den som godkänts i av landskapsstyrelsen anordnat prov rörande den i landskapet på området gällande lagstiftningen skall förklaras behörig för verksamhet i landskapet;

6) uppgifter, som på grund av lagstiftningen rörande utlänningars rätt att äga och besitta fast egendom samt idka näring i landet ankommer på statlig myndighet, skall i landskapet omhänderhas av landskapsstyrelsen;

7) vid handläggningen av frågor rörande hastighetsbegränsningar i för handelssjöfarten avsedda farleder inom landskapet samt vid handläggningen av övriga frågor rörande luft- och sjötrafiken som är av särskild betydelse för landskapet skall samråd äga rum med landskapsstyrelsen;

8) ny farled för handelssjöfarten kan inrättas i landskapet endast med landskapsstyrelsens samtycke;

9) på landskapsstyrelsen ankommer att handlägga frågor rörande ordnandet av den interna lufttrafiken i landskapet;

10) vid statistiska undersökningar som statens myndigheter låter utföra i landskapet skall samarbete äga rum med landskapets vederbörande myndigheter;

11) statistiska uppgifter som statens myndigheter har tillgång till skall på begäran tillhandahållas landskapets vederbörande myndigheter;

12) (uteslutn.) prövning och (uteslutn.) avgörande av kyrkostyrelsens beslut rörande församlingsindelingen som enligt kyrkolagen ankommer på statsrådet sker, vad gäller landskapet, i samråd med landskapsstyrelsen;

13) arkivalier som härrör från i landskapet verksamma statsmyndigheter får bortföras från landskapet endast i den ordning som närmare bestäms i överenskommelseförordning;

14) beslut rörande penninginrättningarnas verksamhet, vilka av Finlands Bank fattas i likviditets- eller soliditetsfrämjande syfte, skall beträffande i landskapet verksamma penninginrättningar fattas efter samråd med landskapsstyrelsen eller av landskapsstyrelsen för ändamålet tillsatt organ;

15) beslut om indragning av inrättning tillhörande statens lokalförvaltning på Åland kan fattas endast med landskapsstyrelsens samtycke;

16) landskapsstyrelsens yttrande skall inhämtas före beviljande av tillstånd för utövande av reglementerad näring, i de fall där beviljande av tillstånd ankommer på statlig myndighet;

17) tillstånd som statsmyndighet beviljar för byggande, innehav och användning av anläggning för utvinning av atomenergi eller hantering och förvaring av ämnen i anslutning till atomenergiproduktion får i fråga om anläggning som skall placeras i landskapet fattas endast med landskapsstyrelsens samtycke;

18) beslut om koncession som statsmyndighet beviljar för anläggande och användning av telefonledningar för allmänt begagnande i landskapet får fattas endast med landskapsstyrelsens samtycke;

19) på vederbörande landskapsmyndighet ankommer att beivra överträdelser av inom landskapet tillämplig rikslagstiftning enligt vad därom i överenskommelseförordning närmare bestäms.

Riksmyndighet är skyldig att, när särskild sakkunskap är erforderlig, inom gränserna för sin allmänna befogenhet, på anhållan bistå landskapsmyndighet vid handhavandet av till självstyrelsen hörande uppgift. Om sådan handräckning gäller i övrigt vad genom förordning är närmare stadgat.

21 § 2 punkten: Utskottet har under 20 § föreslagit att lagstiftningsbehörigheten rörande befolkningsskyddet skulle kvarbli på riket. Flera angelägenheter nära sammanhängande med befolkningsskyddet skulle dock fortsättningsvis underlyda landskapets lagstiftningsbehörighet. Som exempel på de sistnämnda områdena kan nämnas brandskydd, hälsovård och polisförvaltning. Utskottet konstaterar vidare att frågor rörande befolkningsskyddets organisation och genomförande på Åland redan nu i betydande utsträckning handhas i samråd mellan staten, företräd främst av länsstyrelsen, och landskapsmyndigheterna. Formellt forum för detta samråd är en samrådsdelegation. Inom ramen för delegationens verksamhet har bl.a. olika planer uppgjorts och övningar genomförts. I situationer då befolkningsskyddsåtgärder måste vidtas kan på denna grund de under landskapets administration stående resurserna inom bl.a. hälsovården och trafikväsendet tas i anspråk. Enligt utskottets mening kunde ifrågavarande samarbete ytterligare regleras genom en överenskommelseförordning.

Enligt utskottets mening är det inte tillfredsställande att planer uppgörs för förflyttning av den åländska befolkningen i händelse av krig eller andra krissituationer utan att landskapsmyndigheterna är medvetna härom. Utskottet föreslår därför att dylika åtgärder skulle kunna vidtas endast med landskapsstyrelsens samtycke.

3 punkten. Utskottet föreslår att den av kommittén föreslagna anteckningen "ålänning" i pass som utfärdas åt personer med åländsk hembygd rätt skulle ersättas med ordet "Åland". Denna geografiska bestämning är enligt utskottets uppfattning mera relevant.

4 punkten: Motsvarar PRK 17 § 3 punkten. Enligt utskottets uppfattning är det inte ändamålsenligt att förvaltningen av uppgifter som hänför sig till lagstiftningen rörande mediciner skulle omhändertas av landskapsstyrelsen. Detta skulle förutsätta en betydande utvidgning av den teknisk-medicinska sakkunskapen hos landskapsstyrelsen. Utskottet har inhämtat att bestämmelserna rörande språk på medicinförpackningar numera är ordnade på ett tillfredsställande sätt på åtgärd av medicinalstyrelsen.

5 punkten: Motsvarar PRK 17 § 4 punkten.

6 punkten: Ny punkt. För närvarande tillämpas ett dubbelt tillståndsförfarande när utländsk medborgare önskar anhänga om rätt att äga fast egendom eller idka näring på Åland. Förutom de tillstånd som enligt landskapslagstiftningen krävs av person utan åländsk hembygd rätt, fordras i det första fallet inrikesministeriets och i det senare fallet länsstyrelsens tillstånd. Som tidigare i olika sammanhang framhållits är detta förhållande otillfredsställande särskilt som riksmyndigheten och landskapsstyrelsen i vissa fall avgjort ärendena på olika sätt. Utskottet föreslår därför att förvaltningen enligt utlänningslagstiftningen i hithörande ärenden skulle överföras på landskapsstyrelsen, som då kunde avgöra ärendena samtidigt enligt landskaps- och rikslagstiftningen.

7-8 punkterna: Motsvarar PRK 21 § 3-4 punkterna.

9 punkten: Motsvarar PRK 17 § 5 punkten. Enligt utskottets uppfattning bör ordnandet av den interna lufttrafiken helt underlyda landskapsmyndigheternas förvaltning, bl.a. med hänsyn till de näringsrättsliga aspekterna. Detta skulle närmast innebära att för lufttrafiken erforderlig koncession skulle beviljas av landskapsstyrelsen. Däremot avser utskottet inte att landskapsstyrelsen skulle befatta sig med frågor rörande exempelvis flygsäkerheten. Med intern lufttrafik avser utskottet i detta sammanhang

trafik som bedrivs mellan olika platser i landskapet.

10-12 punkterna: Motsvarar PRK 21 § 5-7 punkterna.

13 punkten: Ny punkt. Det finns enligt utskottets mening ett särskilt intresse av att arkivmaterial från på Åland verksamma statliga myndigheter så långt detta är möjligt kvarbli i landskapet. Detta material är ofta av betydelse för på Åland bedrivna utredningsverksamhet och forskning samt för statistiska ändamål. Av särskilt intresse är bl.a. domstolarnas, befolkningsregistermyndigheternas och länsmännens arkiv. Eftersom det numera i landskapet finns särskilda godkända arkivutrymmen och en kompetent arkivpersonal borde hinder inte föreligga för att materialet skulle stanna kvar i landskapet i den mån central arkivering i riket inte är absolut oundgänglig. Närmare bestämmelser för hanteringen av här nämnda arkivalier kunde enligt utskottets mening intas i en överenskommelseförordning. En sådan förordning föreslås under 61 § i fråga om överförande till landskapsarkivet av arkivalier som särskilt rör landskapet. Avsikten är således att inte några arkivalier skall få bortföras från landskapet förrän landskapsstyrelsen hörts.

14 punkten: Ny punkt, motsvarar delvis 53 § 2 mom. Utskottets förslag motiveras av de avvikelser de ekonomiska konjunkturerna i landskapet kan uppvisa i jämförelse med riket som helhet samt av det åländska näringslivets särskilda kapitalbehov. Dessa omständigheter föranleder ett särskilt behov av kontakter mellan centralbanken och landskapsmyndigheterna i hithörande frågor. (Se även 10 § 34 punkten).

15 punkten: Ny punkt. Det är enligt utskottets uppfattning ett väsentligt åländskt intresse att landskapet har inflytande på beslut som avser indragning av statliga inrättningar och servicepunkter på Åland. Den samhällspolitiska målsättningen för landskapet har redan länge understrukit olika inrättningars regionalpolitiska betydelse såväl vad gäller service för lokalbefolkningen som tillgången på lämpliga arbetsplatser. Beslut om eventuellt indragande av statliga inrättningar (t.ex. postkontor, lotsplatser eller sjöbevakningsstationer) borde därför enligt utskottets mening fattas

endast med landskapsstyrelsens samtycke.

16 punkten: Ny punkt. Med hänsyn till landskapsmyndigheternas intresse av insikt i hela den sektor som berör utövande av närings- eller yrkesverksamhet, har utskottet beslutat föreslå att landskapsstyrelsens yttrande skall inhämtas i de fall där beviljande av tillstånd för reglementerad näring ankommer på statlig myndighet. Som exempel på sådana ärenden kan nämnas beviljande av apoteks-rättigheter eller tillstånd för handel med skjutvapen och skjut-förnödenheter.

17 punkten: Ny punkt. Med hänvisning till områdets komplicerade teknisk-vetenskapliga karaktär har utskottet inte ansett det motiverat att lagstiftningen och förvaltningen rörande atomenergifrågor skulle överföras till landskapets behörighetsområde. Däremot anser utskottet det vara väsentligt att landskapet ges inflytande på ett eventuellt beslut om grundande av atomenergianläggning (anläggning för utvinning av ämnen avsedda för atomenergiproduktion eller anläggning för hantering och förvaring av atomavfall) på Åland, varför utskottet föreslår att sådant beslut får fattas av riksmyndighet endast med landskapsstyrelsens samtycke.

18 punkten: Ny punkt. Utskottet föreslår under 20 § 27 punkten att lagstiftningsbehörigheten beträffande telefon- och telegraf-väsendet skulle tillkomma riket. Med hänsyn till de lokala intressen som är förknippade med beviljande av koncession för telefon-företag föreslår utskottet att för koncession skulle fordras landskapsstyrelsens samtycke.

19 punkten: Motsvarar PRK 17 § 6 punkten. Utskottet anser att i punkten avsedda uppgifter som hittills bör regleras genom överenskommelseförordning.

22 §.

Med landskapsstyrelsens samtycke kan handläggningen av till riksförvaltningen hörande uppgift för viss tid eller tills vidare genom förordning (överenskommelseförordning) överföras till landskapsmyndighet ävensom till landskapsförvaltningen hörande uppgift överföras till riksmyndighet. För sålunda överförd uppgift gäller,

intill dess återförande sker, i behörighetshänseende samma regler som för övriga uppgifter vilkas handläggande ankommer på den berörda myndigheten.

Uppsägs överenskommelseförordning skall förordning om upphävandet utfärdas inom ett år räknat från dagen för uppsägningen. Landskapslag som innebär ändring av förordning får till den delen inte tillämpas innan förordningen ändrats eller upphävts.

I paragrafen regleras förfarandet vid ingående och upphävande av s.k. överenskommelseförordning. Benämningen "överenskommelseförordning" har i praktiken använts för dylika förordningar och blivit ett inarbetat begrepp. Utskottet anser att benämningen överenskommelseförordning med fördel kan fastställas genom en legaldefinition.

23 §.

Föreskrift som utfärdas i administrativ ordning av republikens president, statsrådet, ministerium eller centralt ämbetsverk och som uteslutande gäller landskapet eller som i övrigt har särskild betydelse för landskapet skall före utfärdandet föreläggas landskapsstyrelsen för yttrande.

24 §.

Republikens president fattar beslut i ärenden som rör landskapet på sätt i 34 § regeringsformen föreskrivs.

Ärenden som rör landskapets självstyrelse föredras i statsrådet från finansministeriet när fråga är om landskapets hushållning och i övriga fall från justitieministeriet.

Till föredragande i ärenden som avses i 2 mom. förordnar statsrådet efter landskapsstyrelsens hörande vid ettbart av de i momentet nämnda ministerierna någon med landskapets självstyrelse förtrogen person som fullständigt behärskar svenska språket.

Utskottet konstaterar att statsrådet hittills alltid till före-

dragande för åländska frågor utsett personer som haft goda insikter i den åländska självstyrelsen och som behärskat svenska språket, varför det av lagutskottet föreslagna tillägget inte innebär någon ändring i hittillsvarande praxis.

R ä t t s s k i p n i n g

25 §.

Handläggningen av rättsskipningsuppgift (utesltn.) ankommer på riksmyndighet, om inte uppgiften anförtratts kommunalt organ eller annat följer av 19 §.

Ändringsförslaget följer av ändringarna i 19 §.

4 kap.

Bestämmelser om språket.

26 §.

Landskapet och de åländska kommunerna är inte skyldiga att upprätthålla eller lämna bidrag till skolor med annat undervisningsspråk än svenska.

Utan vederbörande kommuns samtycke får undervisning i annat språk än svenska inte meddelas i läropliktskola som erhåller bidrag ur allmänna medel.

Vid utbildning som staten anordnar skall undervisningsspråket vara svenska, om det förutsätts att även i landskapet bosatta personer skall delta i utbildningen.

Den som avlagt examen vid läroinrättning i landskapet kan, i enlighet med vad i förordning närmare stadgas, vinna inträde till och avlägga examen vid svensk- eller tvåspråkig undervisningsanstalt som upprätthålls av staten eller som åtnjuter understöd av staten, oaktat han inte fyller de fordringar på insikter i finska språket som för inträde och avläggande av examen möjligen gäller.

27 §.

Riksmyndigheternas i landskapet samt Ålandsdelegationens ämbetsspråk är svenska. Dock äger finsk medbor-

gare som har finska till modersmål rätt att i egen sak inför domstol använda sitt eget språk. Högsta domstolens i denna lag förutsatta yttranden och avgöranden skall avfattas på svenska.

Skrivelser och andra handlingar som utväxlas mellan landskapsmyndigheterna och riksmyndigheterna i landskapet skall vara avfattade på svenska. Detsamma gäller utväxlingen av skrivelser och andra handlingar mellan å ena sidan nämnda myndigheter och å andra sidan statsrådet, de centrala riksmyndigheterna samt sådana överdomstolar och andra riksmyndigheter vilkas ämbetsdistrikt innefattar landskapet eller del därav.

Expeditioner som utges av riksmyndighet som avses i 1 och 2 mom. skall utfärdas åtminstone på svenska språket, om den omständigheten att landskapet eller del därav innefattas i myndighetens ämbetsdistrikt utgör anledningen till att ärendet handläggs därstädes.

Det som i 2 mom. sägs om landskapsmyndighet gäller även kommunal myndighet i landskapet.

28 §.

I verksamhet som staten eller sammanslutning, där staten äger avgörande inflytande, upprätthåller i landskapet får anlitas endast peson som fullständigt behärskar svenska språket såväl i tal som i skrift. I verksamheten skall företrädesvis anlitas (utesltn.) personer som vid anställningsförhållandets inledande är bosatta i landskapet.

Som kompetenskrav för anställning inom verksamhet som avses i 1 mom. kan, såvida fråga är om sådan tjänst inom rättegångsväsendet för vilken fordras examen från högskola, uppställas insikter i finska språket. Om landskapsstyrelsen samtyckt därtill, kan även för annan i 1 mom. avsedd anställning fordras insikter i finska språket.

Inhemsk examen som utgör kompetenskrav för anställ-

ning som avses i 1 mom. kan ersättas med jämförbar examen som avlagts i annat nordiskt land, i enlighet med vad genom förordning närmare stadgas.

Utskottet vill i 1 mom. betona att personer bosatta på Åland skall ha företräde till statliga anställningar i landskapet om de uppfyller de krav som ställs på befattningen i fråga.

Många ålänningar erhåller av olika orsaker sin utbildning i annat nordiskt land än Finland. Kommittén har i 3 mom. föreslagit en bestämmelse om att jämförbar examen avlagd i annat nordiskt land skulle vara gångbar även för statliga tjänster i landskapet i enlighet med vad genom förordning närmare stadgas. Utskottet har omfattat kommitténs förslag och vill poängtera vikten av bestämmelsen särskilt i de fall undervisning inte kan erbjudas på svenska i Finland. För landskapets egna tjänster fastslås kompetenkraven i landskapslagstiftning.

29 §.

Den åländska befolkningens behov skall tillgodoses på svenska språket inom samhällets olika sektorer. Det ankommer på statsrådet att vidta de åtgärder som påkallas med anledning härav.

Genom statens försorg skall tillses att föreskrifter, vilka inte är av den art som avses i 22 § regeringsformen men vilka på grund av de däri angivna föreskrifterna eller annat myndighetspåbud bör följas, skall finnas tillgängliga på svenska språket.

Översättningsuppgifter som (utesluten) föranleds av bestämmelserna i 1 och 2 mom. kan även utföras genom landskapets försorg, om landskapsstyrelsen anser det befogat. Kostnaderna härför täcks såsom i 34 § är stadgat.

Lagutskottet omfattar de principiella tankegångar som av kommittén förs fram i paragrafens motiveringar. Utskottet föreslår att 1 mom. omformuleras till en deklaratörisk bestämmelse som skall vara en vägledande princip för staten i relationerna till landskapet.

Utskottet vill med omformuleringen betona statsmaktens och i praktiken främst regeringens ansvar för att den i momentet angivna målsättningen kan förverkligas. Detta kan ske på olika sätt, t.ex. genom budgetanslag, lagstiftning eller administrativa beslut vilka syftar till att tillgodose servicebehoven på svenska språket antingen enbart på Åland eller i hela landet. Med begreppet "samhällets olika sektorer" avser utskottet såväl den offentliga som den privata sektorn. Redan nu är den sistnämnda sektorns verksamhet delvis reglerad, bl.a. genom bestämmelser om språket på bruksanvisningar och förpackningar.

Utskottet vill i sammanhanget ytterligare understryka att statsmakten genom sitt agerande eller genom underlåtenhet att agera inte förväntas medverka till att försvåra det direkta varuutbytet mellan Åland och andra områden, framför allt Sverige.

Ändringen av paragrafens andra moment avser ingen ändring i sak utan enligt utskottets uppfattning skall alla olika former av översättning innefattas i skrivningen.

30 §.

Det ankommer på riksombudsmannen att tillse att bestämmelserna i 27-29 §§ efterföljs.

Lagutskottet anser att bestämmelserna i 26 § i huvudsak rör frågor som faller under landskapets kompetens och att riksombudsmannen därför inte skall åläggas tillsynsplikt över de frågor som regleras i paragrafen.

5 kap.

Landskapets hushållning.

31 §.

Landstinget utövar sin budgeteringsrätt genom fastställande av en årlig inkomst- och utgiftsstat för landskapet.

Den offentliga hushållningen i landskapet ävensom samhällets förpliktelser mot landskapets invånare och kommuner regleras närmare genom landskapslagstiftning.

I 2 mom. avsedda landskapslagar skall inte underkastas i 15 § avsedd granskning.

I första momentet föreslår utskottet att huvudprincipen om landstingets fria budgetmakt skulle lagfästas. Den årliga ordinarie inkomst- och utgiftsstaten kan självfallet kompletteras med tilläggsbudgeter.

Andra momentet har utformats för att utgöra grundval för lagstiftning inom Åland om särskilda s.k. interna trygghetsgarantier. Enligt den gällande självstyrelselagen har landskapets ordinarie årsstater - även om landstinget naturligtvis enligt 27 § 2 mom. haft full rätt att härom fritt besluta - till följd av stadgandet i självstyrelselagens 29 § om utjämningen ändock i praktiken såväl i fråga om momentering som innehållet i stort sett avspeglat rikets budgeter. Denna bundenhet skulle komma att upphöra i och med den nya självstyrelselagens ikraftträdande. För undvikande av tillfälliga eller obalanserade inre ekonomiska rubbningar av samhällsfunktionerna på Åland sådana de hittills byggts upp, har lagutskottet tänkt sig att budgeteringssystemet, d.v.s. balansen inom den offentliga hushållningen, skulle tryggas genom särskilda landskapslagar. Dessa åländska budgetlagar skulle åtminstone till väsentliga delar träda i kraft samtidigt med den nya självstyrelselagen. Sådana områden som social-, hälso- och sjukvård liksom även regionala stöd och skärgårdstrafikens omfattning och service-nivå ävensom samhällets stöd till kommunerna för att möjliggöra för dem att fullgöra sina åtaganden gentemot medborgarna, skulle på så sätt tryggas till enahanda grunder och åtminstone t.ex. samma proportionella andelar av årsstaterna som under rådande ekonomiska system varit fallet. Såsom av momentets utformning framgår, skulle förenämnda reglering vara en landskapets inre angelägenhet och falla helt inom dess egen kompetens. Det föreslagna systemet skulle innebära en garanti för att landstinget tillgodoser behoven inom olika samhällssektorer enligt samma grunder som i landet i övrigt med beaktande av de speciella förhållandena på Åland.

Utskottet har förutsatt att ovannämnda principer skall omfattas av landstinget och utgöra en fast vägledning för landskapsstyrelsen då förslaget till lagtext utarbetas. Dessa här behandlade

interna trygghetsgarantier har av lagutskottet bedömts vara principiellt så betydelsefulla, att antagande i sinom tid av landskapslagstiftningen i ämnet, bör anses utgöra en förutsättning utan vars uppfyllande varje fraktion skulle ha rätt att ompröva sin inställning till hushållningskapitlet i den nya självstyrelselagen - m.a.o. i det skede, då det av riksdagen godkända lagförslaget föreläggs landstinget, till hela revisionen. Utskottet hänvisar här också till stadgandet i 55 § landstingsordningen.

Utskottets förslag med ovan anförda motiveringar har omfattats av ordföranden Sune Carlsson samt ledamöterna Bert Häggblom och Lindfors

Viceordföranden Eriksson har anfört att förslagets 2 och 3 mom. borde utgå och ersättas med en avslutande paragraf i lagtexten, enligt vilken landskapets invånare inom social-, hälso- och sjukvården samt i fråga om skärgårdstrafiken, undervisningsväsendet och den kulturella verksamheten genom landskapslag som träder i kraft samtidigt med den nya självstyrelselagen, skulle tillförsäkras minst samma förmåner som invånarna i landet i övrigt under likartade förhållanden åtnjuter genom statens försorg. Vidare skulle kommunerna i landskapet tillförsäkras bidrag och lån enligt likartade grunder som i riket. Ett uttryckligt omnämnande härav i lagtexten skulle innebära en säkrare garanti för att avsedda landskapslagar skulle förverkligas än den av majoriteten omfattade mera allmänt hållna formuleringen. Viceordföranden Eriksson har ytterligare anfört att här avsedda landskapslagar skulle antas av landstinget med enkel majoritet men kunna ändras eller upphävas blott med kvalificerad majoritet. Ledamoten Roald Karlsson har för sin del anfört att förslagets 31 § 2 och 3 mom. skulle ges en utformning som närmare framgår av till betänkandet ansluten reservation.

32 §.

Till staten erlagda skatter och avgifter av skattenatur vilka härrör från Åland skall anses uppburna för landskapets räkning. Vid denna beskattning skall de i

riket allmänt gällande bestämmelserna följas med beaktande av

1) att skatter och avgifter av helt nytt slag inte får upptas utan landstingets samtycke;

2) att landstinget genom landskapslag beslutar om närings- och nöjesskatter, skatt på arv och gåva, skatt på motorfordon, skatt på försäkringspremier, skatt på elektrisk ström, arbetsgivares barnbidragsavgift samt om stämpelskatt inom landskapets behörighetsområde; samt

3) att landstinget kan besluta om mindre avvikelser från beskattningsgrunderna i riket,

Landstinget kan genom landskapslag besluta om upptagande av särskilda landskapsskatter och avgifter av skattenatur utöver de skatter och avgifter som staten uppbär för landskapets räkning.

I 1 mom. 2 punkten och 2 mom. avsedd landskapslag skall inte underkastas i 15 § avsedd granskning. Däremot skall i 1 mom. 3 punkten avsedd landskapslag underställas republikens president såsom i 15 § 4 mom. är sagt utan att landstinget fattat beslut härom.

I fråga om de skatter beträffande vilka beslutanderätten tillhör rikets behörighetsområde handhas förvaltningsuppgifterna av rikets myndigheter, dock så att stämpelskatten uppbärs med landskapets stämpelmärken eller genom användning av motsvarande bevis över erlagd stämpelskatt på sätt som i förordning närmare stadgas. I övrigt handhas skatteförvaltningen av landskapets myndigheter.

Eftersom huvudprincipen föreslås bli att rikets bestämmelser om beskattningen skall tillämpas i förvaltningen skulle således uppbörden och övrig skatteförvaltning omhänders av riksmyndigheterna. Det faktum att landstinget föreslås få behörighet att utfärda bestämmelser rörande mindre avvikelser från gällande regler för statsbeskattningen skulle inte inverka på förvaltningsbehörigheten.

För att kunna tillvarata de behov som härrör från landskapets speciella näringsstruktur och Ålands särställning har utskottet föreslagit vissa modifikationer i principen att rikets beskattningsregler skall gälla i landskapet. Utskottets förslag följer i stor utsträckning 55 § i kommitténs betänkande. I 1 mom. 3 punkten har utskottet föreslagit en uttrycklig möjlighet för landstinget att besluta om avvikelser från gällande rikslag rörande beskattningen. Avsikten är att landstinget skall kunna anpassa en skattelag som är avsedd för hela riket till den speciella åländska samhälls- och näringsstrukturen. Ett dylikt beslut om avvikelse skulle också granskas av Ålandsdelegationen och republikens president.

Vad gäller stämpelskatten har utskottet föreslagit att vid uppbörden av sådan skatt alltid skall användas landskapets egna stämpelmärken, således även då förvaltningsuppgift omhänders av riksmyndighet.

33 §.

Till landskapet skall årligen överföras en mot folkmängdsrelationen svarande del av statens andel av vinstmedlen i statens affärsföretag och penninginrättningar samt i aktiebolag med statlig majoritet vars verksamhet berör landskapet.

Närmare bestämmelser om i 1 mom. avsedd överföring utfärdas genom förordning.

Utskottet har föreslagit att landskapet skall komma i åtnjutande av en del av avkastningen från statsbolag som verkar i landskapet. Bestämmelsen motiveras av att landskapet indirekt via skatteuttag har hjälpt till att bygga upp statsstyrda företag och inrättningar samt att en del av avkastningen genereras i landskapet och att det därför är naturligt att åtminstone en del av vinsten stannar inom den åländska ekonomin.

Den förordning som avses i 2 mom. skulle innehålla bestämmelser om förfarandet vid överföringen samt vilka inrättningar och bolag som avses. Främst skulle Finlands Bank, Postbanken, Alko Ab, tipsbolaget samt Neste Ab beröras av bestämmelsen; även framtida bolag

med monopolställning skulle omfattas av bestämmelsen.

34 §.

Till landskapet kan i enlighet med överenskommelse mellan vederbörliga stats- och landskapsmyndigheter betalas bidrag ur statsmedel för upprätthållande av verksamhet som till betydande del tjänar riksintressen.

Till landskapet skall betalas bidrag ur statsmedel

1) för täckande av merkostnader som föranleds av lagens i 1 § angivna syften; (uteslutn.) samt

2) för täckande av kostnader som föranleds av naturkatastrof eller därmed jämförbar händelse (uteslutn.) om det inte skäligen kan fordras att landskapet ensamt skall bära kostnaderna.

Ges bidrag som avses i 2 mom. för visst ändamål, kan det förenas med villkor för säkerställande av att bidragets syfte uppnås.

Paragrafen motsvarar i huvudsak PRK 33 §, dock så att 2 punkten har flyttats till 35 §. Lagtexten har justerats i anledning härav.

35 §.

Om landskapets skatteinkomster, beräknade enligt i riket allmänt gällande grunder, under två på varandra följande år sammanräknat understiger en mot folkmängdsrelationen svarande andel av statens inkomster av skattenatur, förhöjda med femton procent, skall för uppnående av sagda förhållande mellan dessa på nyssnämnt sätt justerade inkomstbelopp erläggas statsbidrag till landskapet.

Ur statsmedel betalas bidrag till förhindrande eller undanröjande av sådana av landskapsmyndigheternas åtgärder oberoende väsentliga rubbningar i samhällsekonomin som drabbar enbart landskapet eller som drabbar landskapet särskilt hårt.

Utskottet har i 1 mom. av denna s.k. garantiparagraf, i jäm-

förelse med PRK 34 §, infört två sakliga ändringar och tillika omredigerat texten. Enligt kommitténs förslag skulle garantibidrag utgå redan i det fall att landskapets skatteinkomster under ett enda år understiger den stipulerade andelen av statens skatteinkomster. Utskottet anser det befogat att man vid jämförelsen skulle beakta skatteinkomsterna under två på varandra följande år och att garantibidrag skulle erläggas först då landskapets skatteinkomster för dessa år sammanlagt inte når upp till förutsatt minimibelopp.

Utskottet har låtit utreda vilka merkostnader efter folkmängden räknat landskapet haft i jämförelse med staten under åren 1978 - 1980 för hälso- och sjukvården, undervisningsväsendet och skärgårdstrafiken. Det har härvid framgått att dessa merkostnader i medeltal uppgått till följande procent av landskapets befolkningsmässiga andel av statens skatteinkomster under sagda år: för hälso- och sjukvården 5,5 %, för undervisningsväsendet 2,8 % och för skärgårdstrafiken 12,1 %. Dessa merkostnader utgör således sammanlagt drygt 20 % av nämnda skatteandel.

Såsom i kommittébetänkandet framhålls, föreligger också flera andra omständigheter som orsakar självstyrelseförvaltningen merkostnader i jämförelse med de genomsnittliga kostnaderna för motsvarande statsförvaltning. Utskottet finner det därför fullt motiverat att garantibidrag skulle utgå ifall landskapets skatteinkomster understiger den befolkningsmässiga andelen av statens skatteinkomster, ökade med 15 %. Denna formulering, som i lagtexten föreslås av utskottet, innebär detsamma som att den befolkningsmässiga andelen själv skulle ökas med 15 % sedan den räknats ut direkt på statens skatteinkomster.

2 mom. motsvarar PRK 33 § 2 mom. 2 punkten. De situationer momentet avser täcka fordrar bedömningar och utredningar av delvis samma slag som fordras vad gäller i 1 mom. berörda situationer. Bestämmelserna har därför sammanförts.

36 §.

För landskapets behov kan upptas lån. Vid upptagande av lån hos Finlands Bank skall tillämpas de kredit-

villkor som vid varje särskild tidpunkt gäller i fråga om jämförbart lån som staten upptagit hos banken. För upptagande av lån i utlandet erfordras samtycke av republikens president förutom för lån från samnordiska finansieringsinstitut.

Paragrafen motsvarar 35 § i kommittébetänkandet med det tillägget att presidentens tillstånd inte skulle erfordras för lån från samnordiska finansieringsinstitut. Utskottet har konstaterat att Åland intar en självständig ställning inom det nordiska samarbetet och att landskapet direkt bör kunna utnyttja tjänster från samnordiska organ.

37 §.

Det åligger landskapet att delta i de nettokostnader som föranleds av statens lokalförvaltning i landskapet samt i de överföringsutgifter som ur statsmedel erläggs till i landskapet hemmahörande personer och samfund.

Landskapets andel av de årliga kostnaderna för statens lokalförvaltning beräknas enligt folkmängdsrelationen på basen av de totala nettokostnaderna i hela landet för statlig lokalförvaltning av samma slag som upprätthålls i landskapet. På motsvarande sätt fastställs landskapets andel av statens överföringsutgifter.

Inrättas ny myndighet för utövande av statens förvaltning i landskapet, kan landskapet delta i kostnaderna för denna enligt överenskommelse mellan landskapsstyrelsen och vederbörande riksmyndighet.

Motsvarar PRK 32 §. Utskottet har i 1 mom. infört ett klargörande tillägg, nämligen att överföringsutgifter även rör juridiska personer och inte enbart fysiska personer. 2 mom. har omredigerats men motsvarar i sak kommitténs förslag.

3 mom. i kommittébetänkandet har utgått i och med att ordet "årliga" införts i 2 mom.; jfr 38 2 mom.

Landskapets deltagande i kostnaderna för nyinrättad statlig förvaltningsmyndighet på Åland bör enligt utskottets uppfattning bli beroende av överenskommelse med landskapsstyrelsen.

38 §.

Skatter och avgifter av skattenatur som riksmyndigheterna med stöd av 32 § uppbär för landskapets räkning erläggs till landskapet i efterskott för ettvarit kalenderår. Kan landskapets andel i fråga om visst slag av skatt inte fastställas till exakt belopp eller uppkommer i anseende till förhållandena oskäligen kostnader om skatteandelen fastställs exakt, får dess storlek uppskattas på sätt som stadgas i förordning given med landskapsstyrelsens samtycke.

På landskapets i 1 mom. avsedda skatteandel betalas under kalenderåret förskott i tolv månatliga rater. Vid bestämmande av förskottsbeloppet skall avdrag göras för den uppskattade kostnadsandel landskapet enligt 37 § skall erlägga samt ändringar i de beräknade skattekostnaderna beaktas. Även ändring som sker under löpande kalenderår skall om möjligt beaktas.

Motsvarar PRK 56 § och 57 § 1 mom. med det tillägget att förslaget vid en eventuell uppskattning av landskapets skatteandel bör regleras i förordning given med landskapsstyrelsens samtycke.

39 §.

Det ankommer på Ålandsdelegationen

1) att fastställa storleken av landskapets i 38 § 1 mom. avsedda skatteandel, storleken av det förskott som avses i 38 § 2 mom. samt storleken av det belopp som enligt 33 § skall överföras till landskapet;

2) att fastställa storleken av landskapets i 37 § avsedda andel i statens utgifter;

3) att fastställa storleken av bidrag som avses i 35 § 1 mom.; samt

4) att pröva huruvida bidrag som avses i 34 § 2 mom.

och 35 § 2 mom. skall beviljas och, om bidrag beviljas, besluta om bidragens storlek samt om de villkor som möjligen bör förenas härmed.

Beslut som Ålandsdelegationen fattat i fråga som avses i 1 mom. skall för att vinna bindande kraft stadfästas av republikens president. Beslutet skall stadfästas oförändrat eller lämnas utan stadfästelse.

Vid eventuell oenighet rörande innebörden av överenskommelse som avses i 34 § 1 mom. avgörs frågan av Ålandsdelegationen.

Motsvarar PRK 36 och 58 §§. Ytterligare har beaktats den i 33 § föreslagna bestämmelsen att till landskapet skall överföras en del av avkastningen från vissa statsbolag.

40 §.

Landstinget kan, utan hinder av bestämmelserna i detta kapitel, genom landskapslag helt eller delvis till landskapet överföra lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten i fråga om sådan beskattning, där behörigheten inte redan enligt 32 § 1 mom. 2 och 3 punkterna ankommer på landskapet. Sådan landskapslag träder i kraft tidigast ett år efter utfärdandet.

Av landstinget omfattat förslag angående i 1 mom. avsedd landskapslag skall vila till första efter val sammankommande lagtima landsting och härvid oförändrat antas genom beslut som omfattas av minst två tredjedelar av de avgivna rösterna.

I 1 mom. avsedd landskapslag skall inte underkastas i 15 § avsedd granskning.

Närmare bestämmelser om överförande av beskattningen utfärdas genom förordning.

Som ur allmänna motiveringen framgår har utskottet omfattat den i kommittébetänkandet framförda principen om ett framtida övertagande av hela statsbeskattningen.

Övertagandet föreslås ske så att landstinget först stiftar en

landskapslag om övertagande av beskattningsrätten eller en del därav. Denna lag skulle ge landstinget behörighet att i ett senare skede i detalj reglera beskattningen genom landskapslag. Förfarandet påminner sålunda om det sätt på vilket olika rättsområden överförs på landstinget enligt förslaget i 10 § 21-34 punkterna.

Utskottet har ytterligare föreslagit att i och med att en överföringslag stiftats skulle motsvarande rikslag upphöra att gälla tidigast ett år efter att överföringslagen utfärdats. Denna övergångstid skulle möjliggöra för landskapsmyndigheterna att förbereda landskapslagar i ärendet samt för riksmyndigheterna att vidta åtgärder i anledning av att beskattningen överflyttas på landskapet.

För stiftande av lag om överförande av beskattningsrätten föreslås i 2 mom. ett särskilt förfarande enligt vilket ärendet skulle behandlas av två landsting med mellanliggande val varvid vid den senare behandlingen ytterligare skulle krävas kvalificerad majoritet. Orsaken till detta från normal lagstiftning avvikande förfarande är att övertagande av beskattningsrätten helt eller delvis är en jämfört med nuvarande finansiella system så genomgripande förändring med betydelse både för samhälle och medborgare att beslutet borde fattas i största möjliga samförstånd. Utformningen av minoritetsskyddet har sin förebild i förfarandet för grundlagsenlig behandling i riksdagsordningens 67 §.

Ett övertagande av beskattningen helt eller delvis skulle i stor utsträckning beröra såväl landskapets som rikets förvaltande myndigheter och utskottet har i anledning härav föreslagit att den närmare regleringen av överförandet skulle utfärdas genom förordning. En sådan förordning skulle som framgår av motiveringarna till 57 § dessutom ha en viktig informativ betydelse för olika instanser i riket.

Utskottets ställningstagande har tillkommit efter omröstning (3-2), varvid majoritetens ståndpunkt omfattats av ordföranden Sune Carlsson samt ledamöterna Bert Häggblom och Lindfors. Minoriteten, viceordföranden Eriksson och ledamoten Roald Karlsson, har med hänvisning till den liberala respektive den socialdemokratiska reservationen i kommittébetänkandet motsatt sig förslaget o

det s.k. skede II och har därför ansett att paragrafen borde utgå. Ledamoten Roald Karlsson har därutöver inlämnat skriftlig reservation till utskottets betänkande.

6 kap.

Bestämmelser rörande mellanstatliga förhållanden.

41 §.

Fördrag som ingås mellan Finland och främmande makt blir, i fråga om angelägenheter som faller under landskapets behörighet, bindande för landskapet sedan fördraget godkänts av landstinget. Landstinget kan bemyndiga landskapsstyrelsen att godkänna och uppsäga sådant fördrag.

Har landstinget eller landskapsstyrelsen beslutat uppsäga fördrag som avses i 1 mom., ombesörjer rikets vederbörande organ uppsägningen på landskapets vägnar.

Motsvarar PRK 37 §. När fördrag skall godkännas att gälla i landskapet enligt gällande självstyrelselag, föreläggs landstinget den transformeringslag som bringar fördraget i kraft i riket. Enligt kommitténs förslag skulle fördraget i sig självt föreläggas landstinget för godkännande. Härigenom skulle den fördelen uppnås att alla fördrag som berör åländska angelägenheter skulle komma att övervägas av landskapsmyndigheterna som därigenom får möjlighet att föreslå ändringar och tillägg i fördragstexten. Enligt gällande system bringas fördrag som inte tillhör området för lagstiftningen i kraft endast genom förordning. Sådant fördrag har inte hittills förelagts landskapsmyndigheterna fastän det berört området för självstyrelsens kompetens.

Utskottet omfattar kommitténs principiella ställningstagande. Samtidigt föreslår utskottet att landstinget skulle kunna delegera åt landskapsstyrelsen att godkänna vissa fördrag. Tanken är att följa principen som tillämpas i riket i förhållandet riksdag-regering, nämligen om ett fördrag tillhör området för lagstiftningen skall landstinget fatta beslutet eller i annat fall landskapsstyrelsen. Närmare bestämmelser om detta förfarande kan således

regleras genom landskapslag.

42 §.

Landskapsstyrelsen kan ta initiativ till och har rätt att vara representerad vid förhandlingar rörande ingående av fördrag med nordiskt land. Vid förhandlingar om ingående av fördrag med annat än nordiskt land har landskapsstyrelsen (utesltn.) rätt att vara representerad när fråga är om angelägenhet som faller under landskapets behörighet eller vilken eljest kan ha väsentlig betydelse för landskapet.

Landskapsstyrelsen skall underrättas om när förhandlingar om här avsedda fördrag inleds.

Motsvarar PRK 38 §. Utskottet har omfattat kommitténs förslag rörande landskapets initiativrätt och representationsrätt vid förhandlingar om slutande av fördrag med såväl nordiskt som utomnordiskt land. Denna bestämmelse skulle harmoniera med den faktiska ställning som landskapet intar i Nordiska rådet.

Förutom några språkliga ändringar har utskottet föreslagit ett nytt moment som skulle medföra en skyldighet för vederbörande riksmyndighet att underrätta landskapsstyrelsen om att fördragsförhandlingar inleds. Avsikten är att landskapsstyrelsen redan i ett tidigt skede skall kunna bedöma arten och vikten av en fråga som skall bli föremål för fördragsbehandling.

43 §.

På bemyndigande av republikens president kan landskapsstyrelsen förhandla om och sluta för landskapet särskilda fördrag med annat nordiskt land, när fråga är om angelägenhet som faller under landskapets behörighet eller vilken eljest kan ha väsentlig betydelse för landskapet.

Utskottet vill särskilt betona landskapets ställning i nordiskt sammanhang och föreslår att sista meningen i kommitténs 38 § skrivs som en egen paragraf. Särskilt inom det nordiska samarbetet kan

det finnas skäl att specialregleringar för landskapet skrivs in i avtal med andra nordiska länder.

Enligt utskottets uppfattning bör en här avsedd förhandlings- och traktatslutande rätt ges av republikens president, som enligt regeringsformens bestämmelser avgör frågor om Finlands förhållande till utländska makter.

44 §.

Förpliktelser avseende landskapets demilitarisering, vilka åvilar Finland enligt internationella fördrag, fortfar att gälla till de delar de möjligen förlorar sin mellanstatligt bindande verkan, om inte landstinget samtyckt till annat.

Kommitténs förslag till 39 § berör två skilda områden av Ålands ställning i folkrättsligt hänseende och utskottet har därför föreslagit en uppdelning i två paragrafer jämfört med betänkandet.

45 §.

Regeringen åligger att, så snart möjlighet därtill föreligger, försöka utverka internationella garantier för tillämpningen av denna lag, såvitt angår bestämmelserna om svenska språkets ställning, den åländska hembygdsrätten och därtill anslutna, i denna lag nämnda rättigheter, utnämning av riksombudsman samt grunderna för de finansiella relationerna mellan riket och landskapet ävensom angående rätt för landskapet att genom förmedling av regeringen få sådan fråga underställd internationellt forum.

Förevarande paragraf motsvarar i sak 46 § i propositionen (Nr 100/1946 rd) till gällande självstyrelselag rörande rätten att vädja till internationellt forum ifall nationalitetsgarantierna skulle kränkas. Som framgår av betänkandet förföll paragrafen och självstyrelselagen godkändes av landstinget utan denna paragraf. Härvid förutsattes dock att Finlandsregering vid lämpligt tillfälle skulle utverka nya internationella garantier. (Se lagutskottets betänkande 28/1951).

En hemställningsmotion (nr 10/1956) med motsvarande innehåll godkändes av landstinget år 1956.

När gällande självstyrelselag förbereddes i slutet av 40-talet bar den finska utrikespolitiken fortfarande spår av andra världskriget. De utrikespolitiska agerandena var sparsamma. När den ovannämnda klagorätten övervägdes ansågs en internationell bindning strida mot Finlands fredsfördrag med Sovjetunionen.

Drygt trettio år senare när de utrikespolitiska relationerna normaliserats bör en vädjan till internationellt forum inte stå i konflikt med de förpliktelser Finland iklätt sig på annat håll. De frågor som skulle kunna aktualiseras - som teoretiskt är tänkbara - rör i första hand språk och kultur och vissa rättigheter som ansetts nödvändiga för att bevara språket och kulturen. I inget avseende rör dessa frågor angelägenheter som skulle kunna anses ifrågasätta Finlands statsöverhöghet över Åland. I stället är det ett minoritetsskydd som redan i dag indirekt åtnjuter en internationell garanti genom olika konventioner rörande mänskliga rättigheter och folkens självbestämmanderätt, däribland FN-stadgan. Avsikten är att återfå den speciella klagorätt som förvärvades 1921 genom Nationernas Förbunds beslut. Enligt utskottets mening är det en angelägenhet som snarast borde regleras eftersom denna rätt var en av grundförutsättningarna för att statsöverhögheten över Åland skulle tillkomma Finland.

Utskottet vill ytterligare betona att Ålands autonomi tillkommit genom såväl en inomstatlig akt (1920 års självstyrelselag) som ett beslut av ett internationellt organ (NF:s råds beslut 24 och 27 juni 1921). Parterna i konflikten om statsöverhögheten, Sverige, Finland och Åland, har förklarat sig nöjda med lösningen.

7 kap.

Särskilda bestämmelser.

46 §.

Om bestämmelse i landskapsförordning står i strid med landskapslag eller i landskapet tillämplig rikslag får den inte tillämpas av myndighet.

Eventuell tvist angående de befogenheter som i fråga

om viss förvaltningsåtgärd tillkommer landskaps- respektive riksmyndighet avgörs av högsta domstolen på framställning av antingen landskapsstyrelsen eller den av frågan berörda riksmyndigheten. Innan frågan avgörs skall yttrande inhämtas från den berörda myndighet som inte anhängiggjort ärendet samt från Ålandsdelegationen.

Motsvarar PRK 40 §. I 1 mom. har ordet "rikslagstiftning" bytts ut mot "rikslag" för att påpeka att landskapsförordning viker för landskapslag och tillämplig rikslag men inte för författning av lägre natur.

47 §.

Atal mot ledamot av landskapsstyrelsen och föredragande vid landskapsstyrelsen för brott i tjänsten handläggs av Åbo hovrätt.

48 §.

När denna lag träder i kraft övergår statens fasta egendom samt byggnader och andra anläggningar i landskapet Åland i landskapets ägo, dock så att byggnad och annan anläggning som då används huvudsakligen för fullgörandet av uppgifter tillhörande den egentliga statsförvaltningen förblir i statens ägo och för anläggningarna behövliga markområden i statens besittning så länge här sagda förutsättningar är för handen. Efter lagens ikraftträdande kan staten inte med äganderätt förvärva fast egendom i landskapet.

Har staten för ändamål som avses i 1 mom. behov av annan fast egendom än den som enligt momentet tillshovare kvarblir i statens besittning, skall, såvitt möjligt, erforderliga markområden med nyttjanderätt tillhandahållas genom landskapets försorg för den tid behovet varar.

För rätten att nyttja i 1 och 2 mom. avsedd fast egendom erlägger staten ersättning endast i den mån

härav uppkommer kostnader för landskapet. Byggnad eller annan anläggning som staten låtit uppföra på markområde som avses i 1 och 2 mom. tillfaller landskapet när den blivit obehövlig för i 1 mom. avsett ändamål, om den inte bortflyttas.

Bestämmelserna i 3 mom. rörande övergång av äganderätten till byggnad och annan anläggning är tillämpliga även i fråga om sådana byggnader och andra anläggningar som staten låtit uppföra i landskapet på annan än landskapet tillhörig mark.

Twist som kan uppkomma på grund av bestämmelserna i 1-4 mom. avgörs av Ålandsdelegationen. Ålandsdelegationens avgörande är slutligt.

Staten kan även på annat än i 2 mom. avsett sätt förvärva nyttjanderätt till fast egendom i landskapet, om behovet därav inte kan tillgodoses genom landskapets försorg.

47-48 §§ motsvarar PRK 41-42 §§.

49 §.

Arv efter person som saknar arvinge tillfaller landskapet till den del fråga är om i landskapet befintlig egendom.

Motsvarar PRK 43 §. Enligt kommitténs förslag skulle danaarv på Åland tillfalla landskapet. Utskottet konstaterar i sammanhanget att en nordisk konvention reglerar arvsrätten mellan personer bosatta i de nordiska länderna. Bestämmelserna i denna konvention har företrädesrätt framom motsvarande bestämmelser i självstyrelselagen. Konsekvensen härav kan i vissa situationer bli den att egendom på Åland som ägts av medborgare i annat nordiskt land kan komma att som danaarv tillfalla den stat där han varit fast bosatt och inte landskapet Åland. Det normala förfarandet i dylika, förmodligen rätt sällsynta fall, torde bli att berörda stat avyttrar egendomen. När så sker bör landskapet eller berörda kommun kunna förvärva egendomen.

50 §.

Förbehålls staten eller sammanslutning där staten äger avgörande inflytande ensamrätt till utövande av näringsverksamhet som enligt 20 § skall regleras genom rikslagstiftning och som när denna lag träder i kraft är tillåten även för enskild, eller begränsas eljest genom särskilda bestämmelser rätten till utövande av sådan näringsverksamhet, får näringsutövningen i landskapet fortsätta i enlighet med tidigare gällande regler intill dess genom landskapslag bestäms att landskapet eller sammanslutning där landskapet äger avgörande inflytande skall tillkomma samma rätt såvitt gäller landskapet Åland. För att beslut om antagande av landskapslag som här avses skall anses fattat skall beslutet ha omfattats av minst två tredjedelar av dem som röstat.

Även i andra än i 1 mom. angivna fall tillkommer landskapet samma rätt som staten, när fråga är om förhållanden av huvudsakligen ekonomisk natur som staten på offentligrättslig grund åtnjuter eller erbjuder.

Motsvarar PRK 44 §. Utskottet föreslår ett tillägg enligt vilket möjligheten att som tidigare fortsätta näringsutövning i landskapet i de fall paragrafen åsyftar inte skulle avse blott förstatligande utan även andra förekommande situationer av liknande karaktär. Se härom i 1978 års betänkande, sid. 50.

Ledamoten Roald Karlsson har anfört att paragrafen borde utformas enligt den socialdemokratiska reservationen till kommittébetänkandet.

51 §.

Genom landskapslag kan utfärdas bestämmelser enligt vilka landskapets särställning beaktas vid handelsutbytet mellan Åland och utlandet.

Utskottet har önskat fästa uppmärksamhet vid behovet att betrakta Åland som ett skilt område även vid handelsutbytet med ut-

landet. Förslaget motiveras av språkliga skäl; införsel via riket kan innebära att varor förses med finskspråkiga beteckningar och bruksanvisningar. Vidare sker en stor del av importen till Åland nu via generalagenturer i riket, ett förhållande som ofta fördyrar eller på annat sätt försvårar varuinförseln till landskapet.

Med hänsyn till att lagstiftningsbehörigheten rörande näringsverksamhet och handel, utom då fråga är om tryggnad av landets näringsliv, i huvudsak ankommer på landskapet finner utskottet det naturligt att Åland i största möjliga utsträckning även borde kunna behandlas som ett eget "handelsområde".

52 §.

Genom landskapslag kan, under de förutsättningar som närmare anges i lagen, finsk medborgare som saknar åländsk hembygdsrätt och medborgare i annat nordiskt land medges rösträtt och valbarhet vid val som äger rum för utseende av innehavare av kommunala förtroendeuppdrag.

För att beslut om antagande av i 1 mom. avsedd landskapslag skall anses fattat skall beslutet ha omfattats av minst två tredjedelar av dem som röstat.

Motsvarar PRK 45 §. Landstinget förkastade den 22 maj 1978 en framställning från landskapsstyrelsen (nr 24/1977-78) med förslag till sådan ändring av självstyrelselagen att den s.k. nordiska kommunala rösträtten hade kunnat införas även på Åland. Landstinget hemställde samtidigt om att ärendet skulle anslutas till revisionen av självstyrelselagen och att landskapsstyrelsen skulle inkomma med nytt förslag inom ramen för revisionen. Utskottet konstaterar att varken kommittébetänkandet eller landskapsstyrelsens meddelande innehåller några närmare uppgifter om hur reformen skulle komma att genomföras i framtiden med avseende på kvalifikationstider m.m. Avsikten torde vara att till denna del förverkliga reformen genom senare detaljregleringar i berörda lagar.

Förslaget om krav på kvalificerad majoritet för införande av bestämmelsen om nordisk kommunal rösträtt är enligt utskottets

åsikt motiverat med hänsyn till att frågan berör rättigheter som normalt är knutna till innehav av åländsk hembygdsrätt. Se även 7 §.

53 §.

Vid val till riksdagen och val av republikens president utgör landskapet en valkrets. Om dessa val är särskild stadgat.

Förslagets 9 § har utan ändringar getts en annan placering i systematiskt hänseende.

54 §.

Råder i något avseende motstridighet mellan denna lags finska och svenska texter, skall lagen tillämpas i enlighet med den svenska texten.

Motsvarar PRK 46 §.

55 §.

Denna lag gäller som grundlag. De i denna lag för självstyrelseorganen använda benämningarna kan dock ändras genom landskapslag. Till övriga delar kan lagen ändras, förklaras eller upphävas (uteslutn.) endast genom överensstämmande beslut av riksdagen och landstinget, vilka fattats för riksdagens del i den ordning som gäller vid ändring, förklaring eller upphävande av grundlag och för landstingets del av en majoritet uppgående till minst två tredjedelar av dem som röstat.

Motsvarar PRK 47 §. Utskottet föreslår att termen "förklaring av lag" även i fortsättningen skulle användas. Termen används i grundlagtext samt ingår bl.a. i jordförvärvslagens 17 § och i kommittébetänkandets 20 § 1 mom. 2 punkten.

8 kap.

Ikraftträdelse- och övergångsbestämmelser.

A l l m ä n n a b e s t ä m m e l s e r

56 §.

Denna lag träder i kraft den 1 januari 19.. och

genom densamma upphävs självstyrelselagen för Åland av den 28 december 1951 (670/51), nedan benämnd *den gamla lagen*, samt lagen den 6 maj 1920 angående bringande i verkställighet av lagen om självstyrelse för Åland (125/20), till de delar den fortfarande är i kraft, och med stöd av denna utfärdade bestämmelser ävensom övriga mot denna lag stridande bestämmelser.

Rättsområde som enligt den gamla lagen hänförs sig till landskapets lagstiftnings- och förvaltningsbehörighet kvarblir inom landskapets behörighetsområde efter denna lags ikraftträdande.

Inom rättsområde, som genom denna lag eller genom bestämmelser, utfärdade i stöd av densamma, har överförts från rikets till landskapets behörighetsområde, skall rikslagstiftningen i den lydelse den hade vid tidpunkten för överföringen fortfarande tillämpas intill dess den genom landskapslagstiftning blivit ändrad eller upphävd.

Beslut om antagande av landskapslag som fattats före denna lags ikraftträdande skall undergå granskning såsom i den gamla lagen är föreskrivet.

Arende som är anhängigt hos myndighet när (uteslutn.) behörighetsförskjutning äger rum enligt denna lag, skall fortfarande handläggas av samma myndighet, varvid även den före behörighetsförskjutningen gällande lagstiftningen skall iakttagas.

Om inte annat följer av denna lag skall rättighet som någon tillkommer på grund av bestämmelse i den gamla lagen fortfarande bestå intill dess annat med stöd av denna lag föreskrivs.

Utan hinder av vad i 28 § föreskrivs är den som vid denna lags ikraftträdande innehar anställning som avses i sagda paragraf fortfarande behörig att inneha den anställningen.

Den gamla lagens bestämmelser om förvärv av åländsk hembygdsrätt och av rätt att idka näring skall fortfarande tillämpas i fråga om den som vid denna lags ikraftträdande saknar åländsk hembygdsrätt samt har sitt egentliga bo och hemvist i landskapet. Detsamma gäller bestämmelserna om sammanslutningars och stiftelsers förvärv av rätt att idka näring.

Förekommer i lag eller annan författning hänvisning till lagrum som ersatts av bestämmelse i denna lag, skall den bestämmelsen i stället tillämpas.

Förberedande åtgärder för denna lags verkställighet kan vidtas före dess ikraftträdande.

Motsvarar PRK 48 §. Ett nytt 2 mom. har införts i förtydligande syfte för att framhålla att sådana rättsområden som redan enligt nu gällande självstyrelselag ankommer på landskapet även i fortsättningen skall kvarbli på landskapets lagstiftande och förvaltande organ.

Utformningen av 3 mom. motiveras av utskottets förslag om ett gradvis skeende övertagande av rättsområden från rikets till landskapets behörighetsområde. Särskilt i fråga om områden som övertas omedelbart men även i fråga om sådana som övertas senare kan det vara nödvändigt att låta vederbörande rikslagstiftning förbli gällande intill dess särskilda landskapslagar utfärdats. Förslaget motsvarar delvis kommitténs 48 § 2 mom.

5 mom. har givits en mera allmän formulering utgående från att behörighetsförskjutningar kan komma att ske vid olika tidpunkter.

8 mom. har förtydligats. Kommittébetänkandets text för närmast tanken till fysiska personer, varför utskottet infört ett omnämnande av juridiska personers rätt att idka näring i landskapet. Enligt 4 § 3 mom. nu gällande självstyrelselag kan även sådana sammanslutningar, vars styrelsemedlemmar är personer som saknar

åländsk hembygdsrätt men under fem år utan avbrott haft sin hemvist i landskapet, idka näring här.

57 §.

Inom rättsområde som anges i 10 § 1 mom. 21-34 punkterna skall lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten tillkomma landskapet helt eller delvis först från den tidpunkt landstinget i landskapslag bestämmer, såframt annat inte följer av 56 § 2 mom. Ikraftträdandet av sådan lag, övertagandet av förvaltningen och tillämpningen av övriga i landskapslagstiftning givna bestämmelser inom här avsett område kan äga rum tidigast ett år efter det landskapslagen om överföring har utfärdats.

Närmare bestämmelser om de åtgärder som föranleds av i 1 mom. avsett övertagande utfärdas genom förordning.

Personal i statlig tjänst som berörs av den i 1 mom. avsedda övergången av lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten skall med bibehållna förmåner överföras till motsvarande uppgifter i landskapets anställning i enlighet med vad därom bestäms i sådan förordning som avses i 2 mom.

Ny paragraf. Som av betänkandets allmänna motivering framgår föreslår utskottet att en betydande del av de rättsområden som föreslås överförda på landskapet skulle övertas av landskapet vid olika tidpunkter. Ett sådant övertagande skulle kunna ske antingen för hela området eller enbart för vissa delar.

Med hänsyn till att självstyrelselagen nu föreslås utformad som en s.k. ramlag, anser utskottet att behörighetsförskjutningar enligt de allmänna principer som skulle framgå av självstyrelselagen skulle förverkligas genom särskilda landskapslagar. Landstinget skulle sålunda vid varje tillfälle separat få ta ställning till huruvida ett område skall övertagas och när detta skall ske. Utskottet har vidare ansett det skäligt föreslå en övergångstid om ett år i samband med övertagande av rättsområde utgående från tid-

punkten då landskapslag om överföring av visst rättsområde utfärdats. Utskottet föreslår i 2 mom. att i samband med övertagande av rättsområde en förordning i saken alltid skulle utfärdas av statsrådet. I en dylik förordning kunde ges närmare bestämmelser om olika praktiska åtgärder som kan erfordras i samband med behörighetsöverföringen. Förordningen skulle vidare ha en viktig informativ betydelse framför allt med tanke på olika instanser i riket.

Förslagets 3 mom. motsvarar delvis kommittébetänkandets 53 § 3 mom. Utskottet har förtydligat förslaget så att tjänstemän som överförs från statens till landskapets anställning skall erhålla en tjänst eller befattning som motsvarar deras tidigare. Med personer i statlig tjänst avses även anställda i av staten inrättade offentligrättsliga institutioner. I regel torde dock inte några förändringar i fråga om status, förmåner eller arbetsuppgifter bli aktuella i samband med behörighetsförskjutningar utan endast en överföring av arbetsgivaransvaret. Utskottet avser att de allmänna principer som gäller i statsförvaltningen vid indragning och överföring av tjänster skall iakttas. Se närmare härom bl.a. i lagen angående utnämningsbrev för innehavare av statens tjänster och fasta befattningar samt om deras rätt att kvarstå i sin tjänst eller befattning (202/26) 5 §. Utskottet anser vidare att man i samband med att en ovan i 2 mom. berörd förordning utfärdas varje gång i denna närmare skulle reglera den berörda personalens övergång från statens till landskapets anställning.

58 §.

Inom rättsområde som anges i 20 § 1 mom. 17-29 punkterna kan lagstiftnings- och förvaltningsbehörigheten helt eller delvis överförs till landskapet från den tidpunkt riksdagen bestämmer i lag, vilken utfärdats med landstingets samtycke. Ikraftträdandet av sådan lag, överförande av förvaltningen och tillämpningen av i landskapslagstiftning givna bestämmelser inom här avsett område kan äga rum tidigast ett år efter det sagda rikslag har utfärdats.

Ny paragraf. Som av den allmänna motiveringen framgår föreslår utskottet att vissa i 20 § uppräknade rättsområden skulle kvarbli under rikets behörighet men att dessa områden skulle kunna överföras på landskapets behörighet genom beslut av riksdagen med landstingets samtycke. Antingen kan initiativ i saken tas av landstinget genom en lagmotion till riksdagen eller så kan regeringen till riksdagen överlämna en proposition på basen av gemensamma förhandlingar och utredningar.

Innehållsmässigt är 58 § uppbyggd i stort sett som 57 §. Utskottet har dock inte ansett det vara nödvändigt att man skulle utfärda en särskild förordning i samband med att ett rättsområde överförs till landskapets behörighet genom beslut av riksdagen. I detta fall kan man förutsätta att beslutet föregåtts av diskussioner med berörda riksmyndigheter, som sålunda redan på förhand kunnat förbereda sig för omställningarna. Härtill kommer att ifrågavarande rikslag publiceras i Finlands författningssamling.

Ledamoten Roald Karlsson har anfört skriftlig reservation mot det i paragrafen ingående förslaget.

59 §.

(Uteslutn.)

Bestämmelserna i 41 § 2 mom. om uppsägande av fördrag är tillämpliga även i fråga om fördrag som är gällande när denna lag träder i kraft

Motsvarar PRK 49 §.1 mom. föreslås utgå som överflödigt i och med de ändringar som föreslagits införda i 2 §.

60 §.

Tjänsten som landshövding i landskapet Åland ombildas vid denna lags ikraftträdande till en tjänst som riksombudsman och landshövdingen överförs med bibehållna förmåner till riksombudsmannatjänsten. Beträffande ombildande av länsstyrelsen i landskapet Åland stadgas särskilt.

(Uteslutn.)

Motsvarar PRK 50 §. Eftersom behörigheten i fråga om folkbokföringen enligt utskottets förslag inte skulle överföras på landskapet omedelbart vid lagens ikraftträdande, föreslås 2 mom. utgå. I 57 § 3 mom. har införts allmänna bestämmelser om personallens ställning då förvaltningsbehörigheten övergår från staten till landskapet.

61 §.

(Uteslutr.)

Arkivalier som särskilt rör landskapet överförs till landskapsstyrelsen i enlighet med vad därom närmare bestäms i överenskommelseförordning.

Motsvarar PRK 51 §. Kommitténs förslag till 1 mom. föreslås utgå enär överföringen av registerhandlingar kan regleras i de respektive förordningar som utfärdas då vederbörande förvaltningsområde överförs.

Enligt utskottets mening vore det motiverat att i en överenskommelseförordning närmare precisera bland annat vilka arkivalier som bör överföras till landskapet, formerna för hur detta skall ske samt de eventuella villkor som från landskapets respektive rikets sida bör vara uppfyllda då ett sådant överförande sker. Utskottet önskar särskilt framhålla att arkivalier som rör landskapet inte blott behöver avse sådant material som tillkommit hos landskapets myndigheter eller myndigheter som föreslås överförda på landskapet. Även arkivalier från sådan statlig lokalförvaltning, som också i fortsättningen skulle underlyda staten, bör kunna överföras till och uppbevaras i landskapet med hänsyn till det lokala intresset. Förvaring av arkivalier i landskapet regleras för närvarande genom överenskommelseförordning (AFS 97/77). Se ovan under 21 § 13 punkten.

62 §.

Mandattiden för de nuvarande ledamöterna och ersättarna av Ålandsdelegationen, ordföranden och dennes ersättare undantagna, utgår den 31 december det år ordinarie landstingsval första gången hålls

efter lagens ikraftträdande. Mandattiden för de ledamöter som första gången väljs med stöd av denna lag inleds den 1 januari påföljande år.

Motsvarar PRK 52 §. Paragrafens text har förtydligats något.

S ä r s k i l d a b e s t ä m m e l s e r b e t r ä f f a n d e h u s h å l l n i n g e n .

63 §.

Ordinarie utjämning enligt den gamla lagen äger sista gången rum för år 19.. Inkomst- och utgiftsrest som hänför sig till tiden före denna lags ikraftträdande skall vid utjämningen beaktas såsom inkomst och utgift. Efter utgången av sagda år beviljas inte längre extraordinarie anslag, om inte fråga är om tilläggsanslag för ändamål för vilket extraordinarie anslag därför innan beviljats.

Motsvarar PRK 54 §. Utskottet anser att det vid avvecklingen av det finansiella systemet enligt den gamla lagen bör finnas en bestämmelse om inkomst- och utgiftsrester.

64 §.

I fråga om skatter som avses i 32 § 1 mom. 2 punkten vilka tidigare inte innefattats i landskapets behörighetsområde utövas landstingets beslutanderätt första gången för skatteåret 19... Förskottsdebitering som möjligen äger rum för sagda år sker i enlighet med tidigare gällande bestämmelser och därvid influtna medel redovisas till landskapet.

Motsvarar PRK 55 § 2 mom. Det skatteår som avses i 64 och 65 §§ är året när denna lag träder i kraft.

65 §.

För i 38 § 2 mom. avsedda skatteförskott, som utbetalas för år 19.., upptas anslag i statsförslaget. Anslaget skall utgöra lika stor del av de skattein-

inkomster av ifrågavarande slag vilka sagda är beräknas inflyta i hela landet, som den i landskapet debiterade inkomst- och förmögenhetsskatten och sjömansskatten sammanlagt utgör av motsvarande skattebelopp i hela landet enligt senast fastställda beskattning.

Motsvarar i sak PRK 57 § 2 mom.

66 §.

Räntor och amorteringar på landskapslån som beviljats före denna lags ikraftträdande tillfaller landskapet.

Under kommittéberedningen har landskapets årliga inkomster under 1970-talets senare del jämförts med dem som skulle ha influtit ifall revisionen av självstyrelselagen då hade varit genomförd enligt de principer som utskottet föreslår i 5 kap. Härvid har man utgått ifrån att tidigare utgivna landskapslån efter revisionen skulle betraktas som landskapets fordringar. Under den förutsättningen skulle revisionen inte ha medfört någon nämnvärd ökning eller minskning av landskapets inkomster. Utskottet har därför ansett det befogat att införa en uttrycklig bestämmelse om landskapets rätt till de tidigare utgivna landskapslånen. Härigenom undviks eventuella meningsskiljaktigheter i framtiden.

Med hänvisning till det ovan anförda får lagutskottet vördsamt föreslå

att Landstinget måtte bringa detta
betänkande till landskapsstyrelsens
kännedom.

Mariehamn den 13 september 1982.

På lagutskottets vägnar:

Sune Carlsson
ordförande

Lars Ingmar Johansson
sekreterare

Göran Lindholm
sekreterare

Närvarande i utskottet: ordföranden Sune Carlsson, viceordföranden Eriksson, ledamöterna Bert Häggblom, Roald Karlsson och Jan-Erik Lindfors samt ersättarna Alarik Häggblom, Olof M. Jansson och Roger Jansson.

R e s e r v a t i o n

Vi anser att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

10 § 27 punkten: post-, telefon-, telegraf- och radioväsendet;

Motsvarar PRK 10 § 20 punkten.

Utskottet har omfattat kommittéförslaget och vill särskilt betona motiveringen: "Förslaget att ifrågavarande rättsområden skulle överföras motiveras av strävandena att åt självstyrelseorganen anförtro så mycket som möjligt av den verksamhet som bedrivs lokalt av det allmänna och dels ge självstyrelsen mer inflytande i frågor som är av betydelse med hänsyn till självstyrelsens syfte".

Utskottet har konstaterat att det är viktigt att alla de s.k. telekommunikationerna (telefon, telegrafi, radio och television) faller under landskapets behörighet. En förutsättning för att Åland i framtiden skall kunna delta i det internationella telekommunikationssamarbetet i form av associerad medlem i ITU är nämligen att teleförvaltningen i dess helhet är autonom.

Enligt utskottets mening bör etermediaverksamheten vara under landskapets behörighet för att självstyrelsens kulturella målsättning skall kunna uppfyllas.

10 § 35 punkten: "område som hittills inte förutsatts i lagstiftningen".

Motsvarar PRK 10 § 29 punkten. Utskottet godkänner den princip som PRK omfattat beträffande lagstiftningsbehörigheten i fråga om angelägenheter vilka inte förutsatts i lagstiftningen.

Enligt utskottets uppfattning har erfarenheterna av det nu gällande systemet medfört betydande tolkningsproblem inte minst på grund av de s.k. blandade rättsområdena. Problemet har i sådana fall ofta blivit att avgöra huruvida en lag på ett nytt område till övervägande del innehåller bestämmelser av rikslagstiftnings- eller av landskapslagstiftningsnatur. I förenämnda fall har svårigheter uppstått, då det gäller bestämmelser som fal-

- 2 -

ler under landskapets behörighet. Krävs åtgärd från landstingets sida eller skall lagen endast delvis äga tillämpning på Åland. Exempel på sådana situationer finns från senare tid.

Genom möjligheterna att genom en blankettlag anta rikets lagstiftning på ett nytt område och med överenskommelseförordning överföra förvaltningsbehörigheten till riket, kan tillämpningen av en lagstiftning överföras till riket i de fall då det för landskapets del vore oändamålsenligt att ha egna landskapslagar. Det väsentliga blir dock att landskapet självt får bestämma om hur lagstiftningen skall ordnas, då det gäller ett nytt område.

Mariehamn den 13 september 1982.

Sune Carlsson
Sune Carlsson

Olof M. Jansson
Olof M. Jansson.

R e s e r v a t i o n

Vi anser att utskottets yttrande bort ha följande lydelse:

10 § 21 punkten: utövandet av yttrande-, församlings- och föreningsfriheten (motsvarar PRK 10 § 4 punkten).

Utskottet har omfattat kommittéförslaget och de motiveringar som där framförts. Särskilt bör betonas motivet av kulturpolitisk art, när det gäller yttrandefriheten. Som exempel på svårigheter som förekommer idag är de problem av språklig art som finns vid införsel av filmer till landskapet. Utskottet har funnit det viktigt att en förändring bör ske så att filmerna uppfyller rådande värderingar och krav som Ålands befolkning kan ställa emedan Åland utgör en naturlig del inom det svenska kulturområdet.

Utskottet vill betona att den föreslagna behörighetsförskjutningen inte skulle innebära någon ändring vad avser kompetensen i fråga om det grundlagsenliga skyddet av de berörda rättigheterna. Således skulle det inte kunna företas större inskränkningar

i rättigheter här i fråga än vad som genom rikslag medgivits.

Mariehamn den 13 september 1982.

Sune Carlsson
Sune Carlsson

Bert Häggblom
Bert Häggblom

R e s e r v a t i o n

Jag får härmed reservera mig mot utskottsmajoritetens beslut att hänföra befolkningsskyddet till rikets behörighetsområde. Jag anser beslutet mycket olyckligt, bl.a. därför att det i praktiken är omöjligt att särskilja befolkningsskyddet från en mängd viktiga rättsområden där behörigheten redan i dag i huvudsak tillkommer landskapet. Här kan främst nämnas brand- och räddningsväsendet, byggnads- och planväsendet samt hälso- och sjukvården, men även andra områden berörs i större eller mindre utsträckning.

Det säger sig självt att utskottsmajoritetens förslag, om det leder till lagstiftning, kommer att innebära svårigheter i olika avseenden såväl på det teoretiska som på det praktiska planet. Bl.a. kan framhållas de svårigheter som uppkommer i lagstiftningsarbetet när det gäller gänsdragningen mellan befolkningsskyddet och näralliggande områden där landskapet har lagstiftningsbehörighet. Men särskilt betänkliga är de praktiska följderna av förslaget, eftersom det i framtiden kan leda till att riksmyndigheter blandar sig i landskapsförvaltningen och den kommunala förvaltningen och ger direktiv om hur den i olika avseenden skall organiseras och utövas för att passa de syften dessa myndigheter har.

Enligt min mening bör befolkningsskyddet som rättsområde hänföras till landskapets behörighetsområde. Härigenom undviker man de svårigheter av teoretisk och praktisk natur som annars drabbar landskapets och kommunernas myndigheter. I den mån samarbete beträffande befolkningsskyddet behövs med riksmyndigheterna för att lösa problem av koordinerings- och annan natur som i praktiken kan

uppstå, så är det givetvis inget som hindrar att avtal med riksmyndigheterna ingås, antingen i form av en s.k. överenskommelseförordning eller på annat sätt.

Mariehamn den 13 september 1982.

Olof M.Jansson
Olof M.Jansson.

R e s e r v a t i o n

20 §. Undertecknad kan inte omfatta utskottsmajoritetens förslag i 58 §, enligt vilket i 20 § 1 mom. 17-28 punkterna avsedda rättsområden skulle kunna överföras till landskapets behörighetssektor genom lag stiftad av riksdagen med landstingets samtycke. Enligt socialdemokraterna skall initiativrätten i fråga om överförande av rättsområden till landstingets behörighet uteslutande tillkomma självstyrelseorganen, varvid i självstyrelselagen förutsatt lagstiftningsordning bör tillämpas. Det är inte förenligt med självstyrelselagens anda och mening att rikets lagstiftande organ skall ha initiativrätten i vitala självstyrelsepolitiska angelägenheter.

I enlighet med det ovanstående borde enligt min mening 58 § utgå ur förslaget.

Jag anser vidare att innehållet i 10 § 1 mom. 3 punkten till den del användningen av landskapets flagga på i landskapet hemmahörande handelsfartyg berörs borde överföras till 20 § 18 punkten.

5 kap.

31 §. Självstyrelselagens grundläggande syfte är att trygga bibehållandet av befolkningens svenska språk och kultur. I Ålandsöverenskommelsen av den 27 juni 1921 förbinder sig Finland att "tillförsäkra och garantera befolkningen på de åländska öarna bevarandet av dess svenska språk, kultur och lokala sedvänjor".

Ekonomiskt har alltså Finland påtagit sig ansvar att garantera att undervisning och annan kulturverksamhet kan bevaras och utvecklas genom upprättande av t.ex. skolor och andra kulturinrättningar samt genom att stöda övrig kulturverksamhet.

Jag har under ärendets behandling konsekvent talat för att i 31 § borde ingå tillräckliga garantier förutom för kulturen även för att landskapets invånare inom social-, hälso- och sjukvården samt ifråga om skärgårdstrafiken tillförsäkras samma förmåner som invånarna i landet i övrigt. En dylik bestämmelse skulle ses som en värdefull garanti bland medborgargrupper och regioner med svag representation i landskapets självstyrelseorgan.

Enligt min åsikt borde därför 31 § 2 och 3 mom. utformas enligt följande:

Inom undervisning och övrig kulturell verksamhet samt inom social-, hälso- och sjukvård som hör till landskapets behörighetsområde och i fråga om skärgårdstrafiken skall landskapets invånare genom landskapslag tillförsäkras minst samma förmåner som invånarna i landet i övrigt under likartade förhållanden åtnjuter genom statens försorg.

Landskapets kommuner skall genom landskapslag tillförsäkras bidrag och lån enligt likartade grunder som dem som tillämpas när motsvarande stöd ur statsmedel erläggs till kommunerna.

41 §. Undertecknad motsätter sig förslaget till den del som gäller det s.k. steg 2, d.v.s. en revidering av självstyrelselagen som skulle ge landstinget framtida möjligheter att genom landskapslag lagstifta fritt om beskattningen i landskapet.

Landskapet är starkt beroende av externa ekonomiska krafter. Dessutom är vårt näringsliv ensidigt och svårt att snabbt förändra i fall av en negativ ekonomisk utveckling.

Vid en övergång till fri lagstiftningsrätt är det ovisst hurvida några garantier från rikets sida lämnas i fråga om tryggheten av den enskilda ålänningens levnadsstandard.

Med beaktande av detta samt med hänvisning till den socialdemokratiska representantens reservationer i parlamentariska kommittén för revision av självstyrelselagen motsätter jag mig förslaget om obegränsad lagstiftningsrätt för landstinget i beskattningsfrågor

Mariehamn den 13 september 1982.

Roald Karlsson
Roald Karlsson.